

DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

“DOĞU KARADENİZ’İN TOPLUM- SAL YAPISI”

(ETNİK GRUP İDDİALARI VE MİSYONERLİK FAALİYET-
LERİ)

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK*

Prof. Dr. MUSTAFA USTA*

SUMMARY

**This paper with the title of “The Sociological Structure of East
Black Sea Area**

This paper with the title of “The Sociological Structure of East Black Sea Area (the Claims of Ethnic Groups and Missionary Activities)” examines the activities towards creating a Pontos Greek State using the concept of Pontos as well as examining their historical background and today's conditions. The study discovers the dimension of christian missionary activities towards legitimating the

---

* M.Ü. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

* M.Ü. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

existence of a Greek ethnic group in the area. The study also deals with the activities of Greece and some European countries. One of the threats aiming at the unity of Turkish Republic is, of course, seperatist activities. In order to eliminate these activities targeting the Turkish existence in the Anatolian Peninsula one is supposed to be aware of the dimensions, targets, and methods of Christian missionary activities in Turkey.

I. BÖLÜM

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU

“Doğu Karadeniz’in Toplumsal Yapısı” (Etnik Grup İddiaları ve Misyonerlik Faaliyetleri) adı ile yaptığımız araştırmanın konusu adından da anlaşılacağı gibi Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Pontos kavramı altında yaratılmak istenen Pontos Rum Devleti faaliyetlerinin tarihi seyri ve bugünkü durumu oluşturmaktadır. Araştırma konusunun bu bölümü Etnik Sosyolojiyi ilgilendirmesine karşılık, bölgede Rum etnik grubunun varlığını meşrulaştırmak için bir dizi misyonerlik faaliyeti de yürütülmektedir. Bu nedenle Yunanistan yanında diğer Avrupa ülkelerinin faaliyetlerinin durumu araştırma konusu içinde yer almaktadır.

B. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMAÇI

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bütünlüğünü tehdit eden en önemli olgulardan birisi de bölücülük faaliyetleridir. Anadolu’yu Türk vatanı olmaktan çıkaracak bu faaliyetlerin bertaraf edilebilmesi için bu faaliyetlerin konusu, amacı ve metodlarının bilinmesi ve karşı tedbirlere ait projelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Açıkçası amacımız Türk Devleti’nin Anadolu’da yaşaması ve ebediyen var olabilmesi için onu yok etmeye çalışan her türlü faaliyetleri ortaya çıkarmak ve yok edebilmek için bilimsel araştırmalar yaparak ilgili kişi ve kuruluşları uyarmaktır.

C. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmanın ana kitlesi Türk toplumu olmasına rağmen örneklemini Doğu Karadeniz ve özellikle Trabzon oluşturmaktadır. Zira Trabzon Pontos

hayali bölücülük faaliyetinin merkezi konumundadır.

Araştırmanın iddiası açıktır: “Etnik bölücülük Türk vatani ve Türk Devletini tehdit eder konumdadır. Eğer bu faaliyetler bir merkez etrafında yerleşir ve tutunursa bu faaliyetler geometrik olarak ivme kazanabilir ve iki üç nesil sonraki Türk çocuklarının hristiyan olması ve din açısından olumsuz sonuçlarının etnik grupçuluğu meşrulaştırması kaçınılmazdır. Bu iddiayı hayal olarak nitelendirecekler bulunacaktır”. Ancak doksanlı yıllarda Trabzon’da 10 kişi hristiyan yokken ikibinli yıllarda onbin kişinin hristiyanlık eğitiminden geçtiği söylenmektedir. Bu faaliyetlerin Pontosçuluk’la birlikte yürütüldüğü düşünülürse endişemizde haklı olduğumuz görülecektir. Dileriz ki biz yanılırız. Ancak bilim adamının en önemli özelliği ileriye yönelik projeksiyonlar yapmak ve onları bu güne taşıyarak araştırmalarda bulunmaktır.

Araştırmanın hipotezini test etmek için üç metod kullanılmıştır.

a. Dökümantasyon metod ve teknikleri ile araştırmanın teorik modeli kurulmuştur.

b. Mülakat ve röportaj teknikleri ile günümüzdeki durumun tesbitine gidilmiştir.

c. Resim ve filimler vasıtası ile olaylar göze ve kulağa hitap edecek şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır.

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ ve BULGULARI

A. ANADOLU VE ÖNEMİ

Globalleşme ve küreselleşme süreci, bir yandan tek bir kültür olgusunu dayatırken, diğer yandan mikro etnik kültürleri de kaşımaktadır. Bu bağlamda bu kültürler içerisinde etnik grupların dinleri de gündeme gelmektedir. Meselenin önemli bir yanı, bu mikro kültürler üzerinde hak iddia eden devletlerin ve milletlerin bu durumdan yararlanmak suretiyle milletlerarası ilişkilere müdahil olmaları ve sahiplendikleri bu etnik grup ve kültürler vasıtasıyla rakip olarak kabul ettikleri toplumları parçalama ve zayıflatma faaliyetleri içerisinde bulunmalarıdır.

Anadolu Türk toplumu alt kültürler ve tarihe karışmış etnik gruplar

bakımından zengin bir toplumdur; adeta farklı kültür ve medeniyetlerin beşiği ve mezarıdır. Ancak kültür ve medeniyeti batmış; taşıyıcısı olan bir toplum çökmüş veya ortadan kalkmış olsa da çoğu kez kültür objeleri nesnelleşmiş şekliyle kalırlar. Anadolu medeniyetleri üzerinde yapılan araştırmaları; bulunan antropolojik ve arkeolojik bulguların bu anlamda değerlendirmek gerekir.

Anadolu'nun en son sahibi ve maliki Türkler'dir. Bin yıllık zaman sürecinde vuku bulan olay ve olgular Anadolu'yu Türk vatanı yapmıştır. Türk-İslam hakim kültür ve medeniyeti altında gerçekleşen bu toplumsal bütünlüğü bozmak isteyen ve tarihe gömülü alt kültürlerin taşıyıcılarının bugün de mevcut olduğunu iddia edip, onları bu kültürler etrafında organize etmek suretiyle Türk Devleti'ni zayıflatmak, Türk vatanını parçalamak, kendi deyimleri ile sonuçta "Türkleri Orta Asya'ya sürme" faaliyetlerinin yukarıda ifade edilen olgu sürecinde ivme kazandığını gözlütyoruz.

Karadeniz Bölgesi etnik gruplar bakımından en mütecanis; Türkleşmiş bölge olmasına rağmen bölgenin Türkleşmesinden önceki sakinleri bugün de varmış gibi iç ve dış güçler tarafından kaşınmaktadır. Yöre üzerinde Yunanistan'ın Trabzon merkezli bir Pontos Devleti hayali, Ermenistan'ın Büyük Ermenistan ve Gürcistan'ın Büyük Gürcistan idealleri devam etmektedir. Bu amaçla adı geçen devletlerin bölgede bir Rum, Ermeni ve Gürcü nüfus ve gücü oluşturma gayretleri gösterdikleri gözlenmektedir. Bu faaliyetlerin dış güçler ve içte mevcut etnik ve din özürlü kişi ve gruplarca da desteklendiğini varsaydığımızda, Lozan'da yırtılan Sevr Antlaşması'nın hortlatılmaya çalışıldığını tahmin etmemek en azından safdillik olur. Bölgenin 1923 deki zorunlu göç ve mübadelesi ile etnik ve dini meseleleri kesin surette çözülmüş olmasına karşılık, bu konunun yeniden alevlendirilmeye çalışılmasını başka türlü açıklamak mümkün değildir.

İnsan iradesi dışında belli bir ırka/millette mensup olarak doğar, dinini ise kendi iradesi ile seçer. Bu kanun gereği hiçbir kimse Türk veya başka bir ırktan olmaya zorlanamaz. Ancak kültür ortamını düzenlemek suretiyle o kişiyi belli bir kültürün taşıyıcısı ve sonuçta da belli bir toplumun üyesi yapmak mümkündür. Böylece belli bir kültüre katılmakla o kültürün yaratıcısı olan milletle bütünleşilir. Daha açık bir ifade ile belli bir kültüre mensup toplumun yaratılabilmesi için o toplumu temsil eden bir ırkın var olması gerekir. Bu nedenle sosyolog ve antropologlar tarafından ırk olgusu milleti meydana getiren temel unsurlardan birisi olarak kabul edilmiştir. Ancak belli bir ırk belli bir kültürle donatılmadıktan sonra yaşaması mümkün değildir. Daha açığı bir milletin yaşaması yarattığı kültürle mümkündür.

Türkler Anadolu'ya sahip olabilmek için burayı belli bir Türk nüfus yoğunluğuna sahip kılama yanında, İslam merkezli kültürle bu nüfusu donat-

miş veya donatmak istemişlerdir. Böylece Anadolu Millet-i Hakime'yi temsil edecek düzeyde Türkleşmiş ve İslamlaşmıştır. Bu sürece Anadolu'nun Türk vatani özelliğini kazanmasından önceki milletler de katılmışlardır. Böylece kültürel olarak Anadolu'da Türk kültürü merkezli bir toplumsal yapı ve şuur oluşmuştur.

Bir toplumsal yapı aynı zamanda bir toplumsal sistem özelliği taşır. Toplumsal sistem birbiri ile ilişkili parçaların fonksiyonel bir bütünlük arz etmesidir. Sosyal problem de bu fonksiyonel ilişkinin bozulmasından; parçalardan biri veya birkaçında veya sistemi oluşturan bütünle parçalar arasında fonksiyonelsizlikten doğan olay ve olgulardır. Konumuz açısından bakıldığında Türk toplumunun temeldeki problemi Türkleşme-İslamlaşma-Çağdaşlaşma olgularının bir bütün arz edecek şekilde yapısallaşamaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Halbuki bu olgular Türk Milleti'nin varlık sebebi; Türk Milleti'nin varlığını devam ettirmesi bu üç olgunun sağlıklı bir şekilde bir bütün meydana getirmesine bağlıdır. Büyük Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken bu üç olgunun sağlıklı ve fonksiyonlarını bir bütün oluşturacak şekilde düzenlediğini görüyoruz; O bir Türk'tü, O bir müslümandı ve O çağdaştı.

Çağdaş bir toplumun üç önemli özelliği vardır. Bunlar milli devlet, demokrasi ve laiklik olgularıdır. Atatürk Türkiye'si'nde milli devletin yönetim şekli Cumhuriyet'tir. Cumhuriyet (çoğunluğun) birlikte bir bütün oluşturması; aralarındaki ilişkinin sağlıklı ve fonksiyonel işlemesi için demokrasi ve laikliğe ihtiyaç vardır. Bu anlamda laiklik demokrasinin vazgeçilmez bir olgusudur. Diğer bir ifade ile laiklik toplumu dinsizleştirme metodu değil tam tersine her inanç ve düşünceye birbirine müdahale etmeden topluma hayat verme politikasıdır.

Büyük Atatürk'ten sonra O'nun bu mirasına O'nun şuurunda sahip çıkılmadığını görüyoruz. Zira "milli devlet" olgusu Türk toplumunda hala bir model olarak gerçekleşemedi. Milli devlette fert kendi ayakları üzerinde durur. Aşiret toplumunda ise aşiretin gücü ferdin gücü olarak ortaya çıkar. Bu anlamda Türk Toplumuna hala aşiret toplumu özelliği taşıyor.

Küreselleşme ve globalleşme sürecinde en büyük tehlike milli devlet oluşturamamış toplumlar için söz konusudur. Küreselleşme ve globalleşme süreci post-modern toplumsal yapıyı tetiklemektedir. Milli devlet modelini yaşamadan geleneksel toplumdan post-modern topluma geçiş milli devlet modelini yaratamamış toplumlarda parçalanma tehlikesini ortaya çıkaracaktır. Bu tehlike Türkiye için de söz konusudur.

Mevcut bir toplumsal yapıda yeni bir düşüncenin yaygınlaştırılması; kabulü ve benimsetilmesi için üç aşamalı bir süreç gerekir. Bunlar, alıştırma

telkin ve kabul süreçleridir. Alıştırma ve telkin aşamalarında hedef kitlede arzu edilen zihni ve davranış değişmesini gerçekleştirebilmek için yoğun bir propaganda faaliyetine girilir; beyin yıkanır ve yerine yenisini koyma aşamasına gelinir. Telkin süreci alıştırma sürecini kolaylıkla takip edebilecek karakterdedir. Yabancı kültür unsurlarının hissettirilmeden aşılandığı alıştırma süreci başarıyla kapandığı takdirde, aleni tedbirlerle yeni bir kültürün aşılması için gerekli bütün şartların yerine getirileceği bir telkin sürecine geçilir. Telkin düşünce ve inançların vasıtasız bir şekilde ve açıkça eğitilmesi anlamına gelir. Telkin'in bilhassa ilk aşamalarında eğitim kurumu önemli bir role sahiptir.

Telkin sürecinde alınan tedbirlerden başarılı sonuç elde edilmesi veya bu tedbirlerin dirençle karşılaşmaması ve rahatlıkla yürütebilmesi için telkinden (indoctrination'dan) önce bir alıştırma (habituation) süreci harekete geçirilir. Telkin sürecinde sadakatler, kanaatler ve inançlar aleni bir şekilde kabul ettirilmeye çalışıldığı halde, alıştırma sürecinde içinde yaşanan sosyal çevreye ve onun sınırsızca değiştirilen değer hükümlerine, farkına varmaksızın uydurulması söz konusudur.

Genellikle alıştırma sürecinin işletilmekte olduğu ülkeler sömürge veya peyk durumuna henüz girmemiş bulunan fakat milli devlet sürecini tamamlayamamış üçüncü dünya ülkeleridir. Bu süreçte çok defa milli değer hükümleri kötülenir, milli kahramanlara ait komik hikayeler uydurulur, milli değerlerin hor görülmesi eğilimi sanat ve edebiyat ve kitle iletişim araçları gücü ile halka hissettirilmeden aşılanır. Sosyal miras (manevi kültür) olarak mevcüt bütün değerler yıpratılır. Lisan bozulur, örf ve adetler alay konusu yapılır"¹

B. MİSYONERLİK FAALİYETLERİ ve TÜRK-İSLAM REFLEKSİNİN ZAYIFLATILMASI

1. Milli Kimlik ve Din

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi meselenin iç ve dış muhatapları vardır. Dış güçlerin başarılı olabilmesi içte kendilerine müsait ortam bulmalarına ve yaratmalarına bağlıdır. Üç refleksin zayıflaması bu ortamı müsait hale getirir. Bunlar milli refleks, dini refleks ve ekonomik güçtür. Türk toplu-

¹ Bk. A. Kurtkan, Milli Kültür ve Eğitim, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl: 2, sayı: 3, (Temmuz 1973), s. 53-60

munda her üç refleksin de zayıflamış olduğu gözlenen bir gerçektir.

Toplum, sosyal ve kültürel olmak üzere iki farklı varlığın bir bütün arz etmesi, sosyal gruplar ve kurumlar da bu bütünün toplumdaki tezahürleridir. Bu tezahürlerden birisi de din kurumudur.

Dinsiz bir topluma rastlamıyoruz. Hak veya batıl bütün toplumların bir dini olmuştur. Geleneksel toplumda diğer sosyal kurumlara nazaran dinin merkezi düzenleme fonksiyonu yanında, modern toplumlarda dinin bu merkezilik konumunu kaybetmesine ve ferdi vicdanlara tahsis edilmesine rağmen tarihi miras ve ferdi vicdanlardaki yerleşmişliği dolayısıyla bu soyutlama işlemi dini tamamen yok etmedikten; dinsiz bir toplum meydana getiremedikten sonra dinin toplumları etkileme ve toplumsal bütünlüğü sağlama fonksiyonu devam edecektir. Özellikle dinlerin millileştirildiği toplumlarda belli bir din ile belli bir millet aynileşmiş durumdadır.

Devletlerin sınırlarına baktığımızda bunların iki ölçüye göre çizildiğini kolayca fark edebiliriz: Bunlar din (Batı'da mezhep) ve sosyo-kültürel yapılarıdır. Diğer bir ifade ile belli bir kültürel bütünlük sağlamış toplumlar birlikte hayat sürme alışkanlığına sahiptirler. Aslında bu kültürel bütünlüğü sağlayan toplum fertlerinin ortak inançlarıdır. Din bu ortak inançların merkezi konumundadır. Fransa Devleti din dışı bir devlettir. Ancak Hıristiyanlığın menfaatleri söz konusu olduğu zaman toplum olarak katı bir hıristiyan refleksine sahiptir. İrlanda ile İngiltere arasındaki çatışmanın temelinde mezhep farklılığının olduğunu söylemeye gerek yoktur. Rusya'dan Ortadoksluğu kaldıran Rus kültüründen eser kalmaz ve Rus toplumu dağılır. Yunanistan Ortadoksluk'la İran Şia ile özdeşleşmiştir. Amerika'da iktidar mücadelesi Protestanlarla Katolikler arasında cereyan etmektedir. Dünya hakimiyetini meşrulaştırma vasıtası olarak dinler kullanılmaktadır. İran İslam'ın Şia mezhebi ile, Türkiye ise genel söylemli bir İslam'la bütünleşmiştir.

Türk denilince hemen Müslüman kimliği algılanmaktadır. Dikkat edilecek olursa bir milletin belli bir dini vardır ve onunla özdeşleşmiş durumdadır. Din bir bakıma milli kimliğin sembolü olmuştur. Bu iki varlığın ayrılmaz bir bütün oluşturması o milletin kendi kimliği ile hayat bulması demektir. Aksi ise, yani milli kimliğin yok olması toplumun dağılmasına, sonuçta da o toplumu temsil eden devletin tarihe gömülmesine sebep olmaktadır.

2. Misyonerlik ve Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri

“Türkiye olmadan Türk dünyası olamaz. Türkiye olmadan İslam dün-

yasının olması da düşünülemez. Bunun için yapılan faaliyetlerde açık veya gizli, Türksüz bir İslam dünyası, Türkiyesiz bir İslam dünyası ve İslamsız bir Türkiye veya Türk dünyası oluşturma gayretleri görülmüyor. Bu gayretler de “misyonerlik” faaliyetleri altında yürütülmektedir”¹.

a. Misyonerlik ve Misyonerlerin Çalışma Metodları

“Misyonerler Hıristiyanlık faaliyetlerini hızlandırdı. Son bir yıl içinde sadece İstanbul da 19 kilise açan misyonerlerin radyo kanalı ve çeşitli basılı yayınlarla faaliyetlerini yaygınlaştırmak için çalıştıkları, İslamiyet’e dil uzatarak taraftar toplamaya gayret ettikleri tesbit edildi”.

Güvelik güçleri Katolik ve Ortadoks misyonerlerin yanısıra son dönemlerde Protestanların da İstanbul ve çevresinde örgütlendiklerini belirledi. Son bir yıl içinde İstanbul genelinde 19 tane kilise açıldığı ve bu kiliselerin Hıristiyanlık propagandası için misyonerlere destek verdikleri ileri sürüldü.

Bu kiliselerden bazılarının ev kilise şeklinde faaliyet gösterdiği küçük levha haricinde dini bir simge bulunmadığı da kaydedildi. Misyonerlik faaliyeti yapmak için açılan kiliseler arasında, Beşiktaş Protestan Kilisesi, İstanbul Presibiteryan Kilisesi, Kartal Kilisesi, Anadolu Türk Protestan Kilisesi, Union Chateh Of İstanbul Kilisesi, Kadıköy Uluslar arası Topluluğu, Son Buyruk Kilisesi, Zeytinburnu İsa Mesih İnanlıları Kilisesi, Bakırköy Protestan Topluluğu Kilisesi gibi kiliseler bulunuyor.

İstanbul’daki misyonerlik faaliyetlerini Dion Bremmer ve Davit adlı iki yabancı kişinin yürüttüğü bu kişilerin polis tarafından şikayet üzerine [izinsiz toplantı yapmak ve izinsiz gösteri yapmak] suçlarından gözaltına alındıkları ve başka bir işlem yapılmadığı ifade edildi.

Hıristiyan misyonerlerin iletişim imkanlarından yararlandıkları, İstanbulda Müjde FM ve Radyo Kumru adlı radyo istasyonları vasıtasıyla günün belli saatlerinde yaptıkları yayınlar ve aylık olarak çıkartılan KAPSAM adlı gazete ile İslam dinine dil uzatarak, bazı dini değerleri kötüleyerek amaçlarına ulaşmak istedikleri belirtildi.

KAPSAM adlı aylık gazetede, [benim seçtiğim oruç bu mu?] ve [kurban] başlıklı yazılarda Müslümanların ALLAH’A rüşvet verdiği iddia edili-

¹ Bkz., Abdurrahman Küçük, “Misyonerlik ve Türkiye”, Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri, s.40.

yor.[Azınlık mallarına koruma] adı altında kaleme alınan yazıda da ülkemizde yaşayan azınlıklara dayatma yapıldığı ve Anadolu topraklarının geçmişte Hristiyan toprağı olduğu öne sürülüyor.

İzmir Saint Maria kilisesinde, Papaz Enzo Fierli'nin yönettiği dini ayinde, yüzlerce Türk'ün de aralarında bulunduğu kalabalık kutsal geceyi kutladı.

Aynı gün Selçuk'taki Meryem Ana Evi'nde Papaz Paul Baron'un yönettiği ayine aralarında Türklerin de bulunduğu yüzlerce kişi katıldı.

Aynı 25 Aralık gecesi istanbul'daki Saint Antuan kilisesi tıklım tıklım olup yüzlerce Türk de ayinde hazır bulundu. BaşRahip Bonello Dominik başkanlığında sabaha kadar dualar okundu, ilahiler söylendi.

Aya irini kilisesinde ise ağırlıklı olarak Türklerin katılıcağı ve bir televizyon kanalının da naklen yayınlanacağı içkili, baleli, bir kutlama planı. Fakat Patrik Bartholomeus'un, Kültür Bakanı İstemihan Talay'a Zehirzembek bir mektup göndermesiyle bu eğlence iptal edildi.

Hatay Dörttyol'da din değiştirmek üzere olan bazı kişiler Müslümanlar tarafından kurtarıldı.

TÜRKİYE GAZETESİ (14 Ekim 2001)

Misyonerler temel hedeflerini gerçekleştirmek için belirli prensiplere dayanan, çeşitli metotlar kullanmışlardır. Ashında "belli bir hedefe ulaşmak için tutulan düzenli yol" anlamına gelen metot kelimesi dahi yapılan faaliyetlerin rastgele değil belirli prensip ve yöntemlere dayanılarak icra edildiğine işaret etmektedir. Diğer bir ifade ile misyonerlik "ne'nin, niçin ve nasıl yapılacağına dair verilen bir karar süreci içerisinde yapılan faaliyetlerin bir bütünü" olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle misyonerlerin çalışma metotlarına geçmeden önce kısaca bu metotlarla ulaşmak istedikleri hedef üzerinde durmak gerekir.

Misyonerlerin amaçları "Hıristiyan olmayan insanları Hıristiyan yapmak" olarak özetlenebilir. Onların böyle bir amaç edinmesinin dini dayanakları ise Mesih İsa'nın havarilerine "Öyleyse gidin ve bütün insanları Peder, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin, size emrettiklerime uymayı onlara öğretin ve eğitin; işte dünyanın sonuna kadar bütün günler sizinle olacağım" (Matta 28/18-20) "Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum"

(Yuhanna 20/21) şeklindeki emirlerdir¹. Ayrıca Pavlus'un açıklamaları da kilisenin üyelerinden bir kesiminin putperestleri hıristiyanlaştırmak misyonunu üstlenmesi gerektiği yönündedir. Pavlus, insanların; tanımadıkları ve bilmedikleri kimseye inanmalarının mümkün olmadığını; onları bu konularda bilgilendirecek görevlilere ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiştir. Bu emirlerin de yönlendirmesiyle tarih boyunca sürekli hıristiyanlığı yayma yönünde çalışmalar yapılmıştır. Misyonerlik faaliyetleri hıristiyan olmayan insanlara yönelik olarak yapıldığı gibi, hıristiyan mezhepleri arasında da yapılmıştır.

Tarih boyunca Havariler Dönemi, Kiliselerin Kurulma Dönemi, Ortaçağ Dönemi, Reform Dönemi, Reform Sonrası Dönem, Modern Dönem ve Diyalog Dönemi şeklinde isimlendirilen çeşitli aşamalardan geçen misyonerlik faaliyetleri bu dönemlerde farklı metodlar kullanmışlardır.

Onların, insanları hıristiyan yapma amaçlarını gerçekleştirmek için zaman ve mekana göre, muhatapları aldıkları insanlara göre değişik metodlar kullanması aslında tabiidir. Üstelik hangi metodun hangi ülke için daha geçerli olduğunu tesbit eden üst seviyedeki misyon kurulları vardır. Onların zaman içinde metodlarını değiştirdikleri ve yeni yeni metodları denedikleri görülmüştür². Zira hıristiyanlığı bir ülkede yerleştirmek için sadece kiliselerin varlığı ve kilise faaliyetleri yeterli görülmemektedir. Hıristiyanlığı bir ülkede yerleşmesi ancak o ülkenin kültürüyle bütünleşmesi ve orada yerli halktan bir cemaatin varlığıyla mümkün görülmüştür. Bu düşünceden hareket edildiğinde hedef kitlenin özelliklerini, kültürel yapısını bilen, toplumu tanıyan insanların yardımı gerekli görülmüştür.

Bu gerekli yerine getirmek için geçmişte Arapça'yı ve İslam'ı iyi bilen görevliler yetiştirilmiş ve yetiştirilen elemanlar İslam ülkelerine, Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine gönderilmiştir. Aslında Pavlus'un Korintoslar'a Mektubu'nda yer alan ifadelerde onun hıristiyanlığı yayabilmek için Yahudilerle Yahudi, Putperestlerle putperest, diğer inançtan olan insanlarla da onların inancında imiş gibi hareket ettiği görülmektedir. Pavlus'un bu ikili rolü ondan sonra gelen hıristiyan misyonerler tarafından örnek alınmıştır. Pavlus'un misyonerlik faaliyetinde diğer yolu ise sevgidir. Sevgiyi bayraklaştırarak, her şeyi onu kullanarak yapmak temel bir prensiptir. Misyonerin birinci görevi insanları kendine sevdirmek, sevgi yoluyla mesajını aktarmak olmalıdır. Kilise bu metodu sık sık kullanmaktadır.

¹ Abdurrahman Küçük, "Müslüman-Hıristiyan Diyaloguna Genel Bir Bakış", Asrımızda Hıristiyan - Müslüman Münasebetleri, İstanbul 1993. s.45-59, s.49.

² Osman Cilacı, Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, s. 15.

II. Vatikan Konsülünde “bedenleşmiş oğlunda tam olarak milletine görünen Tanrı, her devrin kültür tiplerine göre konuşmuştur” şeklinde bir prensip benimsenmiştir. Buna göre misyonerlin faaliyetleri de yörünge değiştirmiştir. Artık Hıristiyan propagandacıları öncelikle direkt olarak hıristiyanlığı yaymak yerine kültür tahribatı yapma yoluna gitmişlerdir.

Bu tahribatı gerçekleştirmek yeni hareket alanları oluşturulmuştur. Meselâ

1. Üzerinde çalıştıkları ülkelerde geri kalmışlık konusunda araştırmalar yapmak,
2. Sosyal ve etnik karışıklık içindeki ülkelere yönelik özgürleştirme ve devrim projeleri üretmek
3. Ekoloji çalışmaları yapmak,
4. Aile planlaması konusunda çalışmalarda bulunmak,
5. Barış dernekleri kurmak,
6. Medya yoluyla faaliyetler yapmak,
7. Eğitim adı altında fikirlerini yaymak,
8. Özel hastaneler kurmak

Misyonerlerin müslümanlara yönelik faaliyetlerini şu temel prensipler göz önüne alınarak yapılmasında da benzer amaçlar vardır.

1. İslam Dini hakkında yanlış fikirler yaymak
2. Müslüman ülkelerdeki geri kalmışlık emarelerini abartarak, bunları İslamla irtibatlandırmak
3. İslam'ı kan şiddet dini olarak göstermek
4. İslam'ın üstün yönlerini eksiklik olarak sunmak
5. İslam'ı müslümanların kabiliyet ve dehasını körelmekle suçlamak

Verilen bu maddeler abartılı görünmekle beraber misyonerler tarafından yapılan açıklamalar incelendiğinde hakikat oldukları tesbit edilmektedir. Meselâ Londra Misyonerler teşkilatı başkanının “Biz İngilizlerin müreffeh ve saadet içinde yaşamamız için Müslümanlar arasına nifak tohumları ekmemiz lazımdır.” ifadeleri bu anlayışı yansıtan küçük bir örnektir. Nitekim çeşitli misyoner kongrelerinde İslamın saf akidesinin bozulması için bazı

kararlar almışlardır. Monsieur Makdunat şöyle demiştir: Bugün İslam ülkeleri korkunç bir uçuruma doğru gitmektedir. Avrupadan İslam alemine akan dinsizlik seli karşısında Müslümanlar mukavemet edemeyeceklerdir. Bunları yeni fikirlerle hıristiyanlaştırınız. Sakın aklî ve mantıkî delillerle uğraşmayınız. Sonra davamızı kaybederiz demiştir.” Bu amaçla müslüman halk arasında sistemli bir şekilde hurafeler, batıl inançlar yaymak da onların faaliyetleri içindedir.

Bir taraftan İslam Dini hakkında olumsuz spekülasyonlar oluşturulurken diğer taraftan misyoner okulları yoluyla müslüman memleketlerinde genç dimağlar kendi kültürüne örf ve adetlerine yabancılaşacak şekilde yetiştirilmişlerdir. Dolayısıyla müslüman ailelerin çocuklarını doğrudan hıristiyan olmasını sağlayamazlar dahi en azından onları kendi dinlerine karşı kayıtsız hatta nefret hisleriyle dolu olarak yetiştirmişlerdir.

Bu çalışmalar yanında Türkiye’de de yaşamış bir misyoner olan James E. Dittes’in açıkladığı metotları da uygulamaya devam etmektedirler. Aslında bu metotlar yukarıdaki çalışmaların bir başka şekilde tasnifinden ibarete görülebilir.

1) Hıristiyanlığın Doğrudan Doğruya Bildirilmesi

Burada her fırsattan yararlanarak Türklerin bir misyoner kadar Hıristiyanlık hakkında bilgi edinmesi sağlanmaktadır. Bu yöntemde muhataba sadece bilgiler sunulmakta fakat hiçbir şekilde din değiştirmeye zorlanmamaktadır.

Bu metotla kişinin kendi toplumundan koparılması hedeflenmektedir. Aslında bu metot din değişiminin sağlanmasına yönelik ilk adım olarak da nitelenebilir. Zira bilinen bir gerçektir ki her hangi bir konuda insanın değişiminin sağlanabilmesi için ilk şart onun değişikliği tanınmasıdır. İnsan bilmediği bir konuya uzak durur. Misyonerler ilk adımda kendi dinleri hakkında bilgileri sunarak müslümanın zihin dünyasına bir şekilde girmiş olmaktadırlar.

2) Açık Dini İştirak

Burada herkes tarafından sevilip sayılan, hayatını insanlığın hayırına vakfetmiş olgun bir insan konumunda olan misyoner etrafındakilerin güveni kazanmakta ve mesajını dinletebileceği uygun bir ortam oluşturmaktadır. Misyoner Türk sosyal hayatına katılarak yaptığı insani hareketlerle halkın

sempatisini kazanmakta ve ondan sonra dini telkinlerde bulunmaktadır. Misyonerler önce müslümanları kendilerini sevdiklerine iknâ ederler. Doğu ve müslüman adetlerine saygılı olurlar. Öyle ki sonunda kendilerini dinleyenler arasında fikirlerini yayma fırsatı bulurlar¹.

Bu metotta misyonere müslümana sanki eşit şartlar altında yaklaşması öğütlenmektedir. O, kendini özellikle dini meselelerle ilgili bir insan olarak göstermekte, arkadaşının manevi huzurunu önemli bir mesele olarak ele almaktadır. Misyoner araştırmaya açık bir zihin yapısına sahip bir kişi karakterini ön plana çıkarmaktadır. Tartışmalarda anlaşmazlık çıkan hususların üzerine gitmemelidir. Meselâ Kur'ân-ı Kerîm veya Kitab-ı Mukaddes'in vahiy olup olmadıkları tartışması yerine vahyin anlamı üzerinde durmalıdır. Aynı şekilde teslis yerine dinin gerçek mahiyetini konu edinmelidir.

3) Zımnî Dini Öğretim (Gizli, Kapalı, Dolaylı Dinî Öğretim)

Bu metotla misyonerlere şöyle denmektedir: "Çalışmanızın aslında dinî olduğunu belli etmeyiniz Türklerin dinî öğreti olarak teşhis ettiği şeylerden ve amellerden kaçınınız. Hıristiyanlık tebliğini Türklerin anlayacağı ve ona müspet şekilde tepkide bulunabileceği bir siyak-sibak ve terimler içerisinde veriniz. Bu şekilde, misyonerin öğretim ve rehberliğinin dinî olduğu bilinmese de, öğrencinin din felsefesi, sadakati ve davranışı bununla fazlasıyla şekillenebilecektir²."

Bu metot Türkiye'de uygulanan en etkili metottur. Burada gizlice hıristiyan tesiri yapılmaktadır. Eğitim-öğretimdeki prensiplerden, film ve yayınlardan tutunda köylülere öğretilen ziraat ve sağlık metotlarına gelinceye kadar her türlü ortam hıristiyan telkini amacına yönelik olarak kullanılmaktadır. Bu metotla Türk toplumunun farkında olmadan hıristiyanlaştırılması hedeflenmektedir.

Hedeflerini gerçekleştirmek için çeşitli yollar kullanmaktadırlar. Onların muhataba ulaşma yollarını şu alt başlıklar altında incelenebilir.

¹ Osman Cilacı, Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, s. 18.

² James E. Dittes, The Christian Mission and Turkish Islam, Abdurrahman Küçük, Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri Metotları ve Bunlara Karşı Alınması Gereken Tedbirler, Avrasya İslâm Şurası, s. 389'dan naklen

a) Faaliyete Gececekleri Yeri Tesbit Etme ve Tanıma

Herhangi bir bölgede faaliyete geçecek olan bir misyonerin yapması gereken ilk şey o bölgeyi tanımadır. Amerikan misyonerlerinden olup Osmanlı toprakları üzerinde faaliyetler yürüten William Goodel'in yaptığı açıklamalar bu konuya ne kadar önem verdiklerini gösterir. Onun Boston'daki arkadaşlarına şöyle yazmıştır: "Bana öyle geliyor ki bir misyoner ilk üç yıl başka hiçbir şey yapmadan halkın arasına karışsa ve onların gerçekten ne denli zayıf, cahil, aptal ve ön yargılı olduğunu öğrense, bu kendisi için Osmanlı İmparatorluğu'nda konuşulan tüm dilleri öğrenmekten daha büyük bir kazanım olur¹."

b) Dini Yayınlar Yapma ve Bunun İçin Teşkilatlar Kurma

Misyonerlerin açıktan yaptığı en geniş faaliyetlerden biri kitap ve broşürler dağıtmaktır. Bu yayınlar çok düşük ücretlerle veya bedava olarak dağıtılmakta, irtibat adresleri de verilerek insanlarla direkt bağlantılar kurulmaktadır. Ayrıca radyo istasyonları kurarak çeşitli yayınlar yapmaktadır. Bu faaliyetlere bugün internet üzerinde yapılan çalışmalar da ekleyebiliriz. Misyonerler sanal alemde de etkili olmaktadır.

Bütün yayınlarında temel olarak iki yönlü bir anlatım içindedirler. Birincisi hıristiyanlık telkini ikincisi ise muhatabın sahip olduğu inancı tenkit şeklindedir.

c) Okullar ve Kurslar Yoluyla Misyonerlik

Okullar, eskiden beri misyonerlerin önem verdiği müesseselerdir. Bu yolla bir taraftan hıristiyan çocukların kendi dinlerine bağlı olmaları sağlanırken diğer taraftan bu okullara devam eden müslüman çocukları hıristiyanlığa ısındırılmıştır. Osmanlı Devleti'nde kurulan yabancı okullardaki misyonerlik faaliyetlerine dair çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu okulların bir kesimi direkt misyonerler tarafından tesis edilmiştir. Onlar tarafından kurulmayan okullarda da misyonerler yabancı dil hocası olarak çalışmalar yapmışlardır.

d) İlim Adamları Yoluyla

Misyonerlerin herkes tarafından saygınlığı olan bilim adamı kisvesini de kullanarak halkın arasına karışmakta ve dolaylı yoldan kendi mesajlarını

¹ Abdurrahman Küçük, Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri Metotları ve Bunlara Karşı Alınması Gereken Tedbirler, Avrasya İslâm Şurası, s. 392'den naklen

yaymaya çalışmaktadırlar. Hedef bölgelerinin etnik ve dini yapısını tesbit eden çalışmalar yapmakta, doğrudan telkin yerine dolaylı etkileme yolunu kullanmaktadırlar.

e) Maskeli Kuruluşlar Yoluyla Misyonerlik

Dışarıdan bakıldığında bu kuruluşların misyonerlere ait olduğunu tesbit etmek mümkün değildir. genelde bunlar yardım kuruluşları görünümündedir. Özellikle Genel olarak misyonerlerin ilmi ve nazari yollara rağbet etmediklerini söyleyebiliriz¹. Özellikle insanların yardıma muhtaç olduğu, sıkıntı çektiği deprem, yangın gibi felaketler misyonerlerin kendi inançlarını insanlara empoze etmek için uygun ortamlar olarak görülmüştür². Bir misyoner bazen bir asker, bazen doktor, bazen bir barış gönüllüsü bazen yardımsever bir rahibe, gönüllü kuruluşlarda çalışan biri olarak hizmet edebilir. Bu durumlarda insanlara yardım ederken bir yandan da kendi inançlarını da karşı tarafa fark ettirmeksizin empoze etmeye çalışırlar. Ancak karşı tarafı ürkütücü ve usandırıcı olmamaya da özel bir özen gösterirler. Amaçlarını gerçekleştirme yolunda hemen her çeşit vasıtayı kullanmaktan çekinmezler.

f) Diyalog Yoluyla Misyonerlik

Diyalogun bir misyonerlik şekli olup olmadığı aslında ilim adamları arasında tartışmalı bir husustur. Ancak II. Vatikan konsülünde hem diyalog hem de misyonerlik hakkında tartışmalara yer verilmiş olması; bir taraftan bütün insanları hıristiyanlaştırmak misyonuna vurgu yapılırken, hıristiyan cemaatleri oluşuncaya kadar her bölgeye misyoner gönderilmesi gereği üzerinde durulurken diğer taraftan diyalogun ele alınması, günümüzde misyonerliğin diyalog yoluyla olacağı şeklinde ki yorumlara yol açmıştır. En azından diyalogun gayelerinden birinin hıristiyanlığı yamak olduğu söylenebilir³.

3 Trabzon'da Misyonerlik Faaliyetleri

a. Yayın Faaliyetleri

Bölgede yaptığımız gözlemler yukarıda ifade ettiğimiz olguyu doğrular

¹ Osman Cilacı, Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, s. 16.

² Osman Cilacı, Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, s. 16.

³ Yukarıdaki maddeler için bk. Abdurrahman Küçük, Türk Dünyasında Misyonerlik Faaliyetleri Metotları ve Bunlara Karşı Alınması Gereken Tedbirler, Avrasya İslâm Şurası, s. 386-399.

mahiyettedir. Konuyla ilgili yapılan faaliyetler ve yayınlar incelendiğinde “bölge nüfusunun aslında Türk olmadığı, İslamlaştırılarak Türkleştirildiği” iddiası önplana çıkmaktadır. Dolayısıyla aslına döndürülmek suretiyle bölge insanının hristiyanlaştırılması ve bir Pontos Devleti kurmak suretiyle Yunanistan’a bağlanması, Gürcistan’la, Ermenistan’la birleştirilmesi istenmektedir.

Aşağıdaki yayınlar okunduğunda yukarıda ifade edilen faaliyetlerin Trabzon bağlamındaki durumu açıkça ortaya çıkacaktır:

- Ömer Asan, *Pontos Kültürü*, Belge Yayınları, İstanbul 1996.
- Heath W. Lowry, *Trabzon Şehrinin İslamlaşması ve Türkleşmesi (1461-1583)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İngilizce’den Türkçe’ye çevirenler: Demet ve Heath Lowry, (Birinci Baskı İstanbul 1981) İkinci Baskı İstanbul 1998.
- İlyas Karagöz, (Editör, Ömer Şen), *Tarihsel Süreçte Trabzon Halkı*, Derya Kitabevi, Trabzon 1998.
- Gerasimos Augustones, *Küçük Asya Rumları*, Çeviri Devrim Evcı, Ayraç Yayınları Ankara 1997.
- Rose Macaulay, *Trabzon Kuleleri*, Çeviren Billur Tigrek, Tüzm zamanlar yayıncılık, İstanbul 1995.
- Ertuğrul Aladağ, *Sekene (Türkleşmiş Rumlar/Dönmeler)*, Belge Yayınları, İstanbul 1997.
- Yorgo Andreadis, *Neden Kardeşim Hüsnü*, Belge Yayınları, İstanbul 1992.
- Yorgo Andreadis, *Tamama Pontus’un Yitik Kızı*, Çeviren Gülden Tuygan, İkinci Baskı, Türkçesi Ragıp Zarakolu, Belge Yayınları İstanbul 1993.
- Yorgo Andreadis, *Temel Garip/Todoron (Anadolu’nun Gizli Tarihinden Sayfalar)*, Yunanca’dan Çeviren: Sema Sandalçı, Belge Yayınları İstanbul 1998.
- Yorgo Andreadis, *Gizli Din Taşıyanlar (Kolostai: Dönenler, Tenasur: Din Değiştirenler)* Yunanca’dan Çeviren: Atilla Tuygan, Belge Yayınları İstanbul 1997.
- Leon Haçikyan, Hemşin Gizemi/Hamşen Ermenileri Tarihinden Sayfalar, Ermeniceden Çeviren ve Yayına Hazırlayan: Bağdik Avedisyan, Belge Yayınları, İstanbul 1996.
- M. Recai Özgün, *Lazlar*, Çivi yazıları, 3.Baskı İstanbul 2000.

Yukarıdaki yayınlara uygun gezi rehberi” (Sevan Nişanyan/Müjde

Nişanyan, *Meraklısı İçin Gezi Rehberi: Karadeniz*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 2000.) de hazırlanmış ve inanç turizmi adı altında bölgeye gidecek olanlara bedava olarak verilmektedir. Aşağıdaki yönlendirmelere dikkat edilirse yapılmak istenen kolayca anlaşılacaktır:

Doğu Karadeniz nüfusunun yaklaşık beşte birini oluşturan gayrimüslim unsurlar, ekonomik canlanmadan daha büyük pay almışlar. Karadeniz'de gayrimüslim nüfusu tasfiye etme çabalarına sitemli bir devlet politikası olarak 1913 'ten itibaren rastlanıyor.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Topal Osman ve bezerlerinin yönettiği çeteler Giresun, Ordu ve Samsun yöresinde Rum köylerine karşı bir terör kampanyası yürütmüşler. Trabzonu işgal eden Rus ordusu 1918 de çekilirken bu kez Ermeni ve Rum çeteleri silahlanarak Türklere ve birbirlerine yönelik saldırılar düzenlemişler.

Sadece Türkçe konuşan Rum-Ortodoks kilisesine mensup hristiyanlar sınır dışı edilirken, Of, Maçka ve Tonya'nın Rumca konuşan Müslüman halkı Türk sayılarak yerinde bırakılmış.

Halen Yunanistan'da yaşayan yarım milyon dolayında Karadeniz kökenli Rum hakkında da "Laz" fıkraları anlatılıyor.

Türk müziğine 18.yüzyılda Avrupa'dan giren kemandan türemiş, ya da en azından etkilenmiş. İç bölgede davul-zurna, Hemşin ve Artvin'de ise tulum yaygın.

Horn (xopov) Rumca "dans oyunu" anlamına gelen bir kelime. Doğu Karadeniz bölgesinin en ünlü halk oyunu bu adla anılıyor.

Pestamal ve dolaylık, Doğu Karadeniz kadınlarının milli giysisi Giresun dolaylarından Rize'nin doğusunda Çayeli'ne kadar uzanan alanda giyiliyor. Karadeniz kültürünün Anadolu'dan farkı özellikle halk şiiri ve müzikte belirgin.

Yayla mevisimi haziran-Ağustos. Her hafta ayrı bir yaylada şenlik oluyor: Alkol ve horonun kontrolden çıktığı, diyonisyak törenler. Tipik yayla kokusu ıslak toprak, inek gübresi ve ıslı çıra karışımı. Bağımlılık yapan, sarhoş eden bir koku. Köy isimleri Türkçeleştirilirken, yayla isimleri-mevuat boşluğundan ötürü nasılsa unutulmuş. Giresun ve Trabzon'da yayla isimlerinin hemen hepsi Rumca, Rize yaylalarının çoğu Ermenice, Artvindekiler Gürcüce.

Nüfus çoğunluğu Alevi olan kasaba 1970'lerde bağımsız bir marksisti belediye başkanı seçerek sesini duyurdu. 1980'deki ordu müdahalesini izle-

yen sıkıntılı günler hâlâ belleklerde. Başkan tutuklu olduğu hapisanede öldü. Fatsa'nın eski adı Bolaman. 10 km doğudaki kale/konak da Bolaman Kalesi adıyla anılmış. Zamanla kentin adı değişmiş, kalenin dibindeki ufak yerleşim Bolaman adını saklamış.

Bolaman'a adını veren Polemon, Denizli yakınındaki Laodikea kentinden zengin bir aristokrat iken MÖ 30 yılında Roma imparatoru Augustus tarafından Pontos kralı atandı. Kendisinden sonra karısı Pythodoris ve oğlu II. Polemon hüküm sürdüler.

Kent girişindeki büyük Rum kilisesi bir müdet hapisane olarak kullanıldı.

Burada Ermenice İsa anlamına gelen Asduadz Orti kilisesi varmış. Orti sonradan Ordu olmuş.

Milli Mücadele yıllarının Abdullah Çatlı'sı Topal Osman Ağanın mezarı burada. Yaşam öyküsüne ilişkin anekdotları herhangi bir Giresunludan öğrenmek mümkün.

1915'te kentin Ermeni ahalisi kaleye sığınarak haftalarca direndikten sonra yenilip "tedip" edilmişler. İki yıl sonra Rus ordusu çekilirken kente giren Ermeni birlikleri bu kez Müslüman ahaliyi kırmışlar. Kent meydanındaki anıt ikinci hadiseyi anıyor.

Aziz Nesin ve Kemal Tahir gibi iki ünlü yazar aslen Şebinkarahisarlı buna karşılık kentin günümüzdeki siyasi eğilimi ortanın bir hayli sağında.

Köylerin çoğunda metruk Rum ve Ermeni kiliselerine rastlanıyor. En ilginçlerinden biri Tamzara köyünde. Harap Licesu köyündeki sağlam. Samanlık olarak hizmet veriyor. 1884 tarihli. "Meryemana" kaya manastırı Şebinkarahisar vadisinin karşı yamacında, Kayadibi köyü dışında, dağın vahşi bir kovuğuna kurulu. Sumela'yı anımsatan bir yapı. Mağara içinde dört katlı, yaklaşık kırk odalı bina yapmışlar. Yazıt Aziz Filiboz adına, Ermenice, 19.yüyl. Kilisenin kökeni daha eski; belki Bizans. Yarasalar ve define avcıları cirit atıyor.

Harşit birkaç yıl önce ilçe oldu, adını Doğan kent yapıla. Kaç bin yıllık Harşit Çayı da Doğan kent Çayı oldu. Harşit'e bağlı Kuşköy'de insanlar dağdan dağa haberleşmek için ıslık dili kullanıyorlar. Kullandıkları dilin zengin bir kelime hazinesi ve gelişkin grameri olduğu söyleniyor. Yunanistan'daki birtakım emsalleriyle benzeliği dikkat çekmiş. Akademik incelemelere konu olmuş. 1916'da Ruslar Trabzon'u işgal edip Harşit ırmağı hattına kadar ilerleyince halk karşı taraftaki akrabalarıyla ıslıkla haberleşmeye devam etmiş.

Eski adı Fol. Tereyağı ve tekerlek boyunda ekmekleri ünlü. Pazartesi pazarı var. Yukarı köylerin çoğu, özellikle Şalpazarı yöresinde, Çepni köyü. Bir çeşit Alevi Türkmen. Rum imparatorluğu zamanında buralara iskan edilmişler. Trabzon devletine paralı asker olarak hizmet vermişler. Karadeniz bölgesinde kökü inanılır bir şekilde Orta Asya'ya dayanan yegane unsur.

Nüfusun büyük kısmı Rumca konuşuyor.

Tammuz'un üçüncü cumartesi büyük şenliği var.

Ortamahalle kesiminde eski Karadeniz evlerinin güzel birkaç örneği hala ayakta duruyor. Bir de eski Rum kilisesi var. Halen özel mülkiyette. İçini ev yapıp yakın zamana kadar oturmuşlar. Kentin eski adı Platana, yani Çınar. Antik çağdan beri hürmet gören kutsal çınar korusu varmış. Kesip yerine apartman yapmışlar.

Görülecek yerler: Özellikle görmeye değer yerler Ayasofya, Atatürk Köşkü ve -meraklısı için- Kaymaklı Manastır.

Kaymaklı Manastırı: Trabzon yerlilerinin dahi çok az bildiği bir inci. Boztepe'nin doğusunda, Değirmendere vadisine bakan yüksek bir platform üzerinde. Eskiden kentteki tek Ermeni manastırı imiş. Halen özel mülkü. 1424 tarihli kilise samanlık ve alit deposu olarak kullanılıyor; onarılmazsa üç-beş yıl içinde yıkılacak. İç duvarlar tepeden tırnağa 17. yüzyıla ait orijinal fresklerle kaplı: yüzleri silmişler, gerisine dokunmamışlar. Manastır binaları Kantekin aileinin ahır.

İskenderpaşa Mahallesi: Trabzon limanı ile Meydan arasında kalan İskenderpaşa mahallesi Nataşa sektörünün bölgesel merkezi. Ara sokaklardaki sayısız "patiseri" ve "Ruski restoran" akşama doğru Gürcistan'ın dışı nüfusunun büyükçe bir bölümünün uğrak yeri. Pazarlıksız fiyat 100 USD.

Sumela: 1910'larda yüzü aşkın keşiş yaşarmış. Siyah beyaz fotoğrafları var. 1923'e terkedilmiş. Sekiz yıl sonra bir papaz tebdili kıyafet gelip kutsal Meryem ikonunu saklandığı yerden götürmüş. Şimdi Kuzey Yunanistan'da Veria yakınında 1952'de inşa edilen Yeni Sumela manastırında. 14. yüzyıldan kalan değerli ikonların biri Dublin'de, birkaçı Oxford'da. Kalanları soğuk kış günlerinde Maçkallı çobanları ısıtmış. 1970'lere dek resmi mekanların az çok bilinçli teşvikiyle yıkıp bozmak için ellerinden geleni yapmışlar. Şimdi niyetlenmişler; restore ediliyor.

Kuştul manastırı: Daha çok Yunanistan'daki Meteora manastırlarını anımsattıyor. Asıl adı Ayios Yorgos ta Peristera: Güvercinli Ayyorgi. Türkler Hızır İlyas diyor. Rumların Ayyorgi yortusu bizim Hıdırellez: eski takvimde 23 Nisan, şimdi 6 Mayıs.

Gümüşhane-Tarih: Yukarı Harşit havzası tarihte Haldiya adıyla bilinen ülke. Eski çağda Haldi kavmi yaşamış. Madencilikle ün kazanmışlar. Bizans devrinde Rum dilini benimsemişler. Osmanlı döneminde uzun süre kendi Hıristiyan beyleri tarafından yönetilmişler. 1650'lerde topluca Müslüman olmuşlarsa da uzunca süre adaptasyon zorluğu çekmişler. 1857'de Osmanlı devleti din değiştirme özgürlüğü tanıyınca bir bölümü resmen Hıristiyanlığa dönmüş. Bölünen aileler olmuş. Gizli din taşıyan hacılar, papaz olan müftüler zuhur etmiş. Sonuçta yanlış dini seçenler 1918-1923'te girmek zorunda kalmışlar.

Milliyet Gazetesi'ce Abdi İpekçi ödülü verilen Yorgo Andreadis'in yukarıda zikredilen eserlerindeki tanıtım yazısı ayrıca dikkat çekicidir: *"Yorgo Andreadis, 1936 yılında, Selanik'in muhacir barakalarından oluşan Kalamira mahallesinde doğdu. Ailesi Gürcistan'daki Batum'dan 1930 yılında Yunanistan'a göç etmişti. Babası Kyriakos Andreadis, Pontus ulusal meclisi üyesiydi. Bu ailenin yaşadığı ikinci göç olayı idi. İlk göç, 1880 yılında Batum'a gidişleriydi. Fullbright bursu ile Selanik'teki "Anadolu Koleji"ni bitirdi. Bu kolej, tarihi "Merzifon Koleji"nin devamıydı. Almanya'daki Freiburg Üniversitesinde İktisat okudu. Karadeniz bölgesinin kültür ve tarihine ilişkin ondan fazla kitap yazdı. Hem Türkiye ve hem de Yunanistan'da kültürel faaliyetlerle yakından bağ kurdu. 1960'tan bu yana Karadeniz bölgesini 40'tan çok kez ziyaret etti ve iyi bağlar geliştirdi. "Tamama" adlı kitabı 1993 yılında Abdi İpekçi edebiyat ödülü aldı. Türkiye ile Yunanistan arasındaki netameli konulardan birini ve son derece çarpıcı insanlık dramlarını ele almasına karşın, kitabı insanlığı ve dostluğu yücelten mesajlar veriyordu. Yazarın temel kaygısı, uluslar arasında barış ve dostluğun mümkün olduğu mesajını kuvvetle vurgulamaktı. Yeter ki insanlar insanlıklarını unutmasın, irkına, dinine ya da rengine bakmaksızın, yanındaki halkın yardımına koşabilsin. "Tamama" (1993) yazarın kendi çevirisiyle İngilizce (1993) ve Almanca (1994) olarak da yayınlandı. Yazarın çalışmalarından bazı örnekler şunlardır: 1.Pontus Kültürü, 1960. 2.Klostoi (Kripto Hıristiyanlar), 1993. 3.Mitostan Eksodüs'e, Pontus Rumlarının Tarihi, 1994. Ayrıca Belge Yayınları'ndan çıkan kitapları: 1.Tamama, Pontus'un Yitik Kızı, 1887. 2.Neden Kardeşim Hüsni, 1997. 3.Gizli Din Taşıyanlar 1997.*

Yorgo Andreatis'in "Neden kardeşim Hüsni" adlı kitabınının yayınevi tarafından tanıtımı dikkat çekicidir"

"...50 yıldan fazla bir süredir bilmediğiniz bir erkek kardeşinizin olması mümkün mü? Yaşamın sürecine pek çok garip şey geldi başıma. Bu ise en garip olanıydı. Umarım bu, karşılaştığım sürprizlerin en sonuncusudur.

...Babam 1965'te 80 yaşında öldü. Bana bu erkek kardeşten hiç bahsetmedi. Annem ise 1984'te 83 yaşında öldü. O da bu konuda tek sözcük

söylememiştir.

...Annemle babam, aileleri, çocuklarıyla evleri Batum'da olan tutucu insanlardı. Babam Kyriakos, orada doğmuştu. Onun ana babası gizli Hristiyan olup, Karadenizin Türk kesiminden Satuma gelmişlerdi. 1856 yılında Sultan, Hattı Hümayun'u yayınlayıp onlara peçelerini açma hakkını verdi. Onlar da açıldılar. Kanun onların lehindeydi. Ama hangi kanun? Onların iki yüz yıl boyunca Müslüman olarak yaşadılarsa da gizliden gizliye, Hristiyanlardan daha fanatik hristiyan haline gelmişlerdi. Şimdi ise kendilerini açarak, kellelerini kaybedebilirlerdi. Evet, Sultan kendilerine bu hakkı vermişti ama O, çok uzakta, İstanbul'da onlar da millerce uzakta Doğuda idiler. Yörelerindeki ağa ne diyecek? Hoca ve gerçek Müslüman komşuları ne diyecek? İslam'dan vazgeçerek işledikleri günah ölümcüldür. İşte bu nedenle, her yeni çift, evlendikten sonra, kendi köylerine terkederek, kendileriyle aynı dili paylaşan yabancı ulusların arasında özgürce yaşamak üzere göç ettiler..."

Yine Andreaois'in "Gizli Din Taşıyanlar" adlı kitabı şöyle tanıtılıyor:

"İnanılmaz sürprizlerle doludur Anadolu coğrafyası. Müthiş bir kültür ve insan zenginliği bir arada yaşar. Klostoi Yunancada, Tenesür ise Osmanlıcada din değiştirenlere verilen addır. Anadolu'da bu konuda da çok değişik örneklere rastlanır. Yorgo Andreadis bu kitabında da, yine "sözel tarih" yöntemi aracılığıyla Karadeniz'in dağlık yörelerinde yaşanmış his bilinmeyen bir öyküyü anlatıyor. Bu öyküde Gümüşhane yöresinde binlerce yıl madencilik yapmış olan Kromnililerin trajik yaşamını bulacaksınız. Kimlikler arasındaki baş döndürücü gelgitlerin öyküsünü... Ve kimliklerin ne kadar dıştan verili ve aynı zamanda ne kadar inatçı olduğunu okuyacaksınız. Ve her şeye karşın birarada yaşamının tadını..."

"Savaşın güzeli, adili olmaz. Bütün savaşlar gaddarcadır ve katılanları kötüleştirir, onun ardında yatan ne olursa olsun..."

Din savaşları, ulusal ve ırk adına yapılan savaşlar, kardeş kavgaları, insanların içinde sakladığı en kötü özellikleri gün ışığına çıkarır... Tamam'ın gerçeklere dayalı öyküsünü anlatan bu çalışmada, bir yanda sadece savaşın kötü bir şey olduğunu vurgularken, öte yandan savaşın bütün gazabına rağmen, hala insan olarak kalmayı başaran kişileri, tüm insanlığa göstermeyi amaçladık...

Halklar arasında dostluk, böylesi insanların büyüklük ve erdemleri üstüne kurulabilir, ancak o zaman sağlam bir temele sahip olabilir.

Dünya çapında barış ve kardeşliğin güvencesi olan Halklar arasındaki dostluk..."

1993 Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü sahibi olan kitap, gerçek, yaşanmış bir olaylar zincirinden yola çıkıyor. Adı geçen kişiler gerçek. Ve kitap kendini ulusların arasındaki dostluğa adıyor...”

“Trabzon” albümünü hazırlayan Süleyman İskender’e Andreadis’in cevabi mektubu da manlamalıdır:

(Selanik 19.04.2001)

“Saygıdeğer Süleyman Bey,

18.04.2001 tarihli fax’ınızı almış ve bunu müteakip sizinle telefon konuşması yapmıştım. Ama bana konuşma sırasında herşeyi tam anlayamadığınızı ve yazarsam daha iyi anlayabileceğinizi söylemiştiniz. Bu yüzden cevabımı yazılı olarak gönderiyorum.

İki ay boyunca benden hiçbir cevap alamadığınızdan şikayet ediyorsunuz. Ama bu doğru değil. Ben albümle birlikte olan paketinizi iki ay önce sabah vakti almıştım. Aynı gün Pontus Cemiyetleri Federasyon’undan birkaç kişi ile konuşmuş ve yine o günün akşamı saat 19 sularında sizinle telefonla görüşmüştüm. Ve size albümünüzü burada niçin satış imkanı ve Pazar bulamayacağının nedenlerini telefonda izah etmiştim. O zaman bana söylediğiniz şey bunu anlamadığınız idi. Şimdi işte bu yüzden cevabımı yazılı olarak veriyorum.

Çalışmanız fevkalade ve sizi tebrik ediyorum. Ama bu albummaalesef burada Yunanistan’da iki sebepten dolayı müşteri bulamaz:

a. Yunanlı görüşüne göre albümünüz Türk insanı ve müslümanlara adrestir. Her yerde milli bayraklar, resmi geçişler ve milli bayramlar hüküm sürüyor. Ve burada artık modasını kaybetti. Ve insanlar bu tür görüntülere karşı burada allerji duyuyor özellikle bunlar Türk kaynaklı ise.

b. Bu çerçeve içerisindeki İslam eserlerinin kültür varlıklarını çok güzel resimlerle fotografladınız. Ama bu müslüman olmadıkları için buradaki insanları enterese etmiyor.

Soru: 19 Mayıs kutlamaları ile ilgi fotograflarınız var. Bunlar sizler için kurtuluş bayramı ifade temekteler. Ama unutmayınız ki sürü Pontus insanı için de 19 Mayıs bir yaz günü ifade etmektedir. Çünkü o sırada bu insanlar Batı Karadeniz’deki aile ortamlarını kaybetti. Çeteler ve Topal

Osman tarafından yakınları katledildiler. O halde buradaki insanların böyle bir albümü satın almalarını nasıl isteyebiliyorsunuz? Şahsen benim albüme kütüphane alıp saklamam konusunda bir problemim yok. Ve kitabınızı satın almakta problem duymayacak daha bir sürü tanıdık ve dostum da vardır. Ama halkın çoğunluğu bunu asla evine sokmayacaktır. Bu yüzden tanıdıklarına bireysel olarak sormayı planladım. Ve bu albüme sahip olmak isteyen kişi, size bizzat ismarlayacaktır. Aybümünüzün kamuda satış şansının olmayışına gerçekten çok üzgünüm. Umarım beni doğru anlamışsınızdır.

Şimdi gelelim benim kitaplarıma. Kitapların beşanesi Türkçe:

- a. Tamama,
- b. Tolika,
- c. Gizli Din Taşıyanlar
- d. Todoron(Temel Garip)
- e. Neden Kardeşim Hüsnü?

Bu kitapların Yunanistan'da sirkülasyonu yok sadece Türkiye'de var. Bunları Belge Yayıncılık, Divan yolu cad. Bindirek işhanı no: 15/4 -409 İstanbul adresinden bulabilirsiniz. Bu kitapları Trabzon'da da Uzun sokakta meydana yakın bir yerde bir kitapçı dükkanına sahip bir Oflu'dan satın alabilmeniz mümkündür. Bunlar orada okunabilmektedir. Sizin benim grekçe kitaplarımla başlamak istemenizi anlamıyorum?

Benim burada evde iki büyük albümün var. Maalesef bu albümlerin yıllar öncesinde hepsi satılıp bitmiş. Bunları şimdi artık piyasada bulmakta mümkün değil. Posta kartı meselesi de sizin gayet iyi bildiğiniz bir şey. Buraya bizzat gelmeniz ve istediğiniz şeyleri seçmeniz gerekiyor. Ben sizin neyi isteyip, neyi istemeyeceğiniz konusunda karar verecek kadar bir fotoğraf uzmanı değilim. Diğer yandan zaten boş vaktimde olmuyor. Çünkü her hafta Yunanistan'ın muhtelif şehirlerinde çeşitli konferanslarım oluyor. 7 Mayıs'da Avusturalya'ya uçuyor 25 Mayıs'da geri döneceğim. Maalesef fotoğra ve kartlarınız konusunda size yardımcı olamıyacağım. Çünkü zamanım yok.

Bu defa beni ve herşeyi doğru anladığınızı ümidediyorum. Ben istedim siz mutlaka yardımcı olurdunuz bana, ama ben size yardımcı olamadığım için müteessirim.

Selamlar

G. ANDREADYS

b. Kurumsal Faaliyetler

Trabzon gibi bir yerde bile hafta sonu ayinlerinde kiliseler dolup taşmaya başladı. Ne garip bir tesadüftür ki misyonerluk faaliyetlerinin tırmandığı 1990'lı yılların ortalarında Yunan ajanı Kalenderides'in sık sık Trabzon'a geldiği gözlemlendi. Bu Kalenderides, Apo Kenyada yakalandığı zaman yanında korumsu olarak bulunan Yunan ajanından başkası değildi.

1996 yılının 15 ağustos'unda Yunanistan Güney Rumları ağırlıklı bir kafiye papazlarla birlikte Trabzon'a gelirler. Sümela'yı ziyaret ettiler ve burada Karadeniz Helen Toplulukları I. Kongresi'ni topladılar. 1997 Yılı'nın Eylül ayında ise Venizelos isimli Yunan bandıralı gemi içinde yüzlerce papaz, Patrik Bartholomeos ve yerli işadamları olmak üzere Trabzon'un içinde olduğu bir seyahate çıktılar. Gezinin amacı "Vahiy ve Çevre" olarak kamuoyuna lanse edildi. Aynı gemide bir harita dağıtılarak bütün Karadeniz, Pontus Denizi olarak gösterildi. Bu da gösteriyor ki misyonerlerin temel amacı sadece din değil, topraktır. Nitekim Dinlerarası Diyalog toplantılarının içinde yer alan Fener Rum Ortodoks Patriği Bartholomeos, Yunanistan'ın Etnos Gazetesi'ne verdiği bir demeçte şunları söylüyor: "Türkiye'nin AB'ye üyeliği Anadolu'da önceden var olmuş Hristiyan topluluklarının yaşadığı bölgelerde yeniden Hristiyanların yaşamasına izin verilmelidir"

Yayın faaliyetleri ile bölgede Türklerden ayrı bir etnik grup olgusu kabul ettirildikten sonra bu gruplara yeni kültürün kabul ettirilmesi için aşağıdaki faaliyetler yürütülmektedir.

Kurulu vakıf ve derneklere nüfuz etmek veya yeni vakıf ve dernekler kurarak, bu vakıf ve dernekler vasıtasıyla bir yandan taraftar toplanmakta, diğer yandan da besleyici güçlerle ilişki kurulmaktadır.

Özellikle bu derneklerde Karadeniz nostaljisi yaratılmakta. Mesela "Rumca biliyor musunuz?" diye sorulmak suretiyle hatırlatmalarda bulunmaktadır.

Yine bu dernekler vasıtasıyla Trabzon ve ilçelerinden öğrencilere burs verilmekte, bir kısmı ise Yunanistana gönderilmektedir. Özellikle okullarda dereceye girmiş gençler seçilmektedir. 2000 Yılında 1200 öğrenci Yunanistan'a götürüldü. Oradaki Anadolu Lisesi'nde okumaktadırlar.

Santa Maria Kilisesi Trabzon'da misyonerlik faaliyetlerini merkezi konumundadır. Burada gençlere hristiyanlık dersleri vermekte, sonuçta da başarı diploması verilmektedir.

SANTA MARIA KİLİSESİ ve FALİYETLERİ

Rumlar arasında Azize Mary Kilisesi olarak bilinen Santa Maria Kilisesi 1869-1874 yılları arasında inşa edilmiştir. Trabzon'da yaşayan yabancılarla hizmet vermek için faaliyetine müsaade edilmiştir.

Baş Papaz; Yahya Kardeş kod adlı Alman

Kilisenin rahibesi : COLUMBA BLUMENTHAL

Kilise son zamanlarda tamir edilmiş, Trabzon'da bulunan yabancı uyruklular da tamirde rol almış ve çalışanlar:

- Yabancı uyruklular: Niko ve Elena çifti. Niko Ortodoks mezhebine mensup, Elena, Ortodoksluktan Katolik mezhebine geçti. Çocukları yok.

- Adı tespit edilemeyen Romen asıllı Ortodoks mezhebine mensup yedi kişi.

- Alman asıllı Jurgen ve Andirea Friedrich çifti, 4 çocukları var, kiliseyle diyalogları çok iyi. K.T.Ü. de öğretim görevlisi olarak çalışmaktadırlar. Tıp Fakültesi lojmanlarında kalmaktadırlar.

- Wilyem ve Barbara bu çifti. ABD asıllı, iki kız çocukları var Protestan olarak biliniyorlar. K.T.Ü. de öğretim görevlisi olarak çalışmakta, lojmanda kalmaktadırlar

- Zübeyde.Fatih Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü öğrencisi olup vaftizli Hıristiyan oldu.

- Müjgan. Fatih Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünde asistanı oldu.

- Nazım Ünal Yılmaz. Güzel Sanatlar Lisesi mezunu olup halen İstanbul'da kiliseden yardım görmektedir.

- Hüseyin Tural. Fatih Eğitim Fakültesi mezunu, kilisenin eğitimli öğrencisi Gaziantep'te öğretmenlik yapıyor, aynı zamanda Zübeyde'nin nişanlısı.

- Havva Çak. Tunceli'li, PKK mensubu. Şu anda Tunceli'de olduğu sanılıyor.

- Ozan. Babası eski valiliğin karşısında fotoğrafçı. Ozan Trabzon Lisesini bitirdi. Aile anlaşmazlığından dolayı kendini kilisede buldu.

• Veysel Kavrayan. Kocaeli’li. K.T.Ü. İktisat Bölümünde okuyordu. Eşcinsel olduğu için kiliseden uzaklaştırıldı. Daha sonra kiliseye tekrar geldi. Kilise eğitimine devam ederek Hıristiyan oldu. Sonra baskılar yüzünden kiliseden ayrıldı. Ankara’da oturmaktadır.

• Rolant. İngiliz asıllı Trabzon’da özel okullarda İngilizce öğretmenliği yapıyordu. Protestan mezhebine ait. Gençliği kiliseye bağlamak için bedava İngilizce kursu veriyordu. Sonra papaz Yahya ile ters düşünce kiliseden ayrıldı. İngiltere’ye döndü.

Yukarıda ifade edilen olguları çoğaltmak mümkündür. Ancak bizim amacımız tek tek isim ve faaliyet tesbit etmek değildir. Bunlar güvenlik görevlilerinin işidir. Bizim burada yaptığımız örnekleme suretiyle olguyu tasvir etmektir. Aslında bunlar bölgeye giden herkesin gözleyebileceği olaylardır bunlar.

TRABZON SANTA MARIA KİLİSESİ RAHİBESİ (COLUMBA BLUMENTHAL) İLE RÖPORTAJ

Röportaj: Prof.Dr. Zeki ARSLANTÜRK ve Prof. Dr. Mustafa USTA

Röportaj Tarihi: 29 Ağustos 2002 (Perşembe)

Saat: 11:30-15:30.)

Yer: Santa Maria Kilisesi (TRABZON)

KİMLİK SORULARI

1 . Adı-Soyadı: Rahibe: Columba Blumenthal.

2 . Doğum Tarihi- Yeri: (Tahminen 1970)-Almanya.

3 . Kaç yaşında Rahibe oldu? 1994 yılında rahibe oldu.

4 . Eğitim durumu: Sosyal Pedagog (Çocuk Bakıcısı). Almanya'da Sosyal Pedagoji okudum. Bir nevi yüksek okul. İlkokul dahil on iki yıl.

5 . Neden bu mesleği seçtiniz, sebepleri nelerdir?

Bu meslek değildir bir yaşam tarzıdır. Allah'tan bir çağrı sebebiyle seçtim. Nasıl evlilik bir yaşam tarzı ise rahibelikte benim için bir yaşam tarzıdır. Tabi ben manastırda eğitim aldım. Evlilikte, rahibelikte kutsaldır ve Allah'tandır.

6 . Bu yaşam tarzı için özel eğitim gördünüz mü?

Rahibe olmak için bir gruba giriyorsunuz. Yani manastıra gidiyorsunuz. Eğitim süresi muhtelif.... Ben piskoposa direkt bağlıyım. Durumum biraz farklı. Tabi manastırda bir süre kaldım. Orda üç söz vardır-verilir:

a . Fakirlik

b . İtaat

c . İffet

Benim sadece iffet sözüm vardır. Piskoposum İskenderun'dadır. (Piskoposum Ruçero Francesco). Manastırlarda bu üç söz alınır ancak ben fakirlik ve itaat sözü vermedim. Yani ileride farklı bir iş bulup zengin olabilirim. Ama cinsel perhiz sözü verdim evlenmeyeceğim.... Ben buraya gönüllü geldim, istediğim zaman Almanya'ya dönebilirim. İşte o zaman oradaki Piskoposa (Almanya'da) bağlanırım. Şu anda İskenderun'a bağlıyım. Tabi bu şeyh-mürid ilişkisi gibi değil. Yani benim şeyhim (Piskoposum) değişebilir. Ben önce gönüllüyüm. Bu gönüllülüğüm Türkiye içindir. Türkiye'nin neresinde ihtiyaç varsa çalışırım. Trabzon'dan önce Mardin'de çalıştım. Şimdi buradayım. Biz manastırda manevi terbiye alarak yetiştik. Manevi terbiye ortamını yaşadık. Bunun dışında bir din eğitimi kursu aldım. Aslında ben on sekiz yaşından önce farklı bir ortamda bulunuyordum. On sekiz yaşında tövbe ettim ve bundan sonra manastıra girdim. Bu tövbe ile bu yaşam tarzına geçtim. (Bir günahım olduğu için tövbe ettiğim anlamına gelmez bu dediğim. Bu bir nevi rahibelige -din adamlığına- geçiş için gerekli olan tövbedir). Şu anda Trabzon'da alt seviyede sayılan çalışmalarım devam ediyor. Ancak papaz üst seviyede çalışmalar yürütmek durumundadır. Yani papazın aldığı eğitimde felsefe, ıbrance, Grekçe, Latince, kilise tarihi, dogmatik, kilisenin öğretisi, ahlak, eski ahid, yeni ahid, diğer dinler.... Gibi dersler vardır. Liseden sonra altı yıldır.

Ben kendimi Allah'a adadım ve Allah'ın sevgisini hissettim. O'nsuz yaşanılmayacağını anladım. Bunun üzerine on sekiz yaşında tövbe ettim. Ben inanıyorum ki İsa, hayatını benim için verdi. Ben de onun için veriyorum. Bu bir aşk ve sevgidir.

7 . Geçiminizi nasıl temin ediyorsunuz?

Geçimimi bağışlarla temin ediyorum. Ben burada gönüllü çalışıyorum. Ücret almıyorum. Yani kiliseye yapılan bağışlarla....

Yani zaman zaman ekonomik sıkıntı oluyor mu? Olmaz ama zaman içinde ekonomik sıkıntı olsa da biz İskenderun Piskoposuna bağlıyız. O sorunludur ve destek oluyor.

Peki cemaatiniz içinde durumu iyi olan kişiler size destek oluyorlar mı? Çok önemli destek görmüyoruz.

Şu anda papaz kimdir? Bizim papazımız Yahya kardeş (Bruder Johannes Markus) başka yere görevlendirildi. Samsun'un papazı bize bakıyor. Yani Samsun'un papazı iki cemaati idare ediyor. İki hafta da bir buraya geliyor.

“Ben çekilmiş bir keşiş değilim, derviş sayılmam. Yine sadece iffet sözüm var. Fakirlik sözüm yok.”

8 . Trabzon’da kaç Hıristiyan var? Katolik, Protestan, eski, yeni, Türk ve diğerleri ?

Ocak 1997’de Trabzon’a geldim. Bu yılda dört-beş kişi olabilirler. Şu anda Katolik ve Protestan toplam elli gibi. Ama net olarak toplam cemaatimiz yirmi kişidir. Aslında bizim bir adet dahi zengin cemaatimiz yoktur. Bu konuda bilgi vermek istemiyorum. Şunu diyebilirim. Cemaatimizde bir Radyolog, bir doktor...vb. kişiler var. Bizim cemaatimiz yıl içinde değişir. Trabzon’a gelip giden asker, öğrenci hareketliliğine bağlıdır.

Peki hiç değişmeyen, burada doğup burada büyüyen bir cemaat potansiyeliniz var mı? Hayır. Burada doğup büyüyen ve hala burada yaşayan cemaatimiz yok gibidir, çok azdır. (dört kişi var).

9 . Peki kiliseler arası işbirliği ve diyalogunuz hakkında bilgi verebilir misiniz? İtalyan Katolik kilisesinin Trabzon’da kuruluşu, faaliyeti ve amacını açıklayabilir misiniz?

Biz Katolik kilisesi, Protestanlarla birlikte çalışıyoruz. Biz bir bütünüüz.

Biz Anadolu’ya bağlıyız. Yani bizim Türkiye geneli için baş piskoposumuz İzmir’dedir. Aslında her piskopos VATIKAN’A rapor verir.

Bu kilise Trabzon’da 1869 yılında kuruldu. Faaliyet halindedir. Bütün faaliyeti din hizmeti sunmaktır. Fakirlere yardım etmek veya sosyal faaliyetlerde bulunmak gibi din dışı hizmetimiz yoktur....

10 . Kilisenin gelirleri, kendi üyeleri arasındaki faaliyetleri, Türkler üzerindeki faaliyetlerini ayrı ayrı açıklar mısınız?

Kilisenin gelirleri sadece yardımlardan ibarettir. Bunun dışında geliri yoktur. Her ülke kilisesi kendine bakıyor. Kiliseler birliği bu şekilde yardım etmez. Kiliseler birliği projeler için para verir. Mesela bir aile çocuğunu ameliyat ettirecek, sel felaketi vb. projelere destek verilir.... HİRU KARİTAS destek verir. Kiliseler 20. yy’da cemaatle iyi geçinirler. Kendi üyeleri ile ilişkileri iyidir. İlgilerine hitap ederiz. Haftada birkaç kez ders ve seminer yapıyoruz. Bir saat kadar. Ders içinde sohbet, paylaşmak, düşünmek, ilahiler ve her türlü problemler paylaşılır. Türkiye problemleri değerlendirilir. İbadet etme hakkımız vardır. Din hürriyeti hakkımız vardır. Ama sırf Hıristiyan olduğu için KADIRGA TV burada gizli çekim yaptı. Din özgürlüğüne müdahale etti ve bunu yayınladı. Bu durum din

özgürlüğüne sığmıyor. Zaten biz onları mahkemeye verdik.

11 . Misyonerler hangi yaş ve durumdaki insanları Hıristiyanlığa davet ediyor? Fakir mi, zengin mi; dine yakın mı, uzak mı bilgi verebilir misiniz? Ve bu arada Hıristiyanlığı seçen müslümanın durumu ne oluyor? Çevresi bunu nasıl karşılıyor?

Hıristiyanlığı seçen Müslümanın durumuna çevresi başlangıçta tepki gösteriyor. Sonradan zamanla kabul ediyor alışıyor. Aslında biz hiçbir şahsa talep etmeden bilgi vermiyoruz. Şahız bize geliyor bir şey soruyor ve biz onu cevaplıyoruz. Aslında televizyonda yapılan yayınlar üzerine birçok kişi yurt dışına gitmek üzere vb. için bize geliyor ve bu az kişi değildir. Bilakis çok çok kişidir.

Daha çok alt seviyede (sosyo-ekonomik) olanlar geliyor... (menfaat hesabıyla kiliseye yönelmiş sayılırlar). Bu durum, yani menfaat hesabıyla kiliseye yönelme kilise için olumsuzdur. Çünkü bu insanlar iman için gelmiyorlar... menfaat için geliyorlar.

Sizin her gelene bilgi vermeniz gerekmiyor mu? Hayır. Doğru dürüst değilse, menfaat için geliyorsa onu bilgilendirmek mecburiyetinde değilim. Bu benim zorunlu işim sayılmaz. O bana kalır. Aslında insanlar açık konuşmuyorlar ki, ben de bilgilendireyim.

12 . İslam dini hakkında ne dersiniz? Bu hususta bilgili olduğunuz anlaşılıyor.

İslam dini hakkında bilgim var, saygım var. Ama görevim dışında kalır. Bu soruyu cevaplamayacağım.

Peki İslam dini ile ittifak ve ihtilaf noktalarını söyleyebilir misiniz?

Yani biliyorsunuz İsa Mesih konusu ihtilaf noktasıdır. O ölmeseydi günahlar affolmayacaktı. O insanlığı kurtarmak için öldü. O peygamber değil, kurtarıcı, Mesih bu demektir. Tevrat'tan geliyor. O Allah'ın kelamıdır=oğludur. Yani İsa Allah'ın oğludur. Ama bu durum fiziksel değildir. İsa Allah'ın manevi oğludur. O insan oldu, insanlığı kurtarmak için öldü.

Biliyorsunuz bir peygamber her zaman İsrail'den çıkar. Hıristiyanlarla Yahudiler Müslümanlara göre birbirlerine daha yakındırlar.

İttifak edilen nokta ise, Allah kavramındadır. Yani Müslümanlarla Hıristiyanlar aslında Allah kavramında ittifak ederler.

Benim bilgim bu kadar. Ben usta değilim. Bu konuları papaz cevap-

lamalıdır. Tartışmaya giremem.

13 . Dinler arası diyalog konusunda ne düşünüyorsunuz?

Gereklidir. İnsan olmamız gerekiyor. İnsan olmanın gereği de diyalogdur.

14 . Ümitvar mısınız? Trabzon'da Hıristiyan potansiyeli hakkında bilgi verir misiniz?

Menfaat hesabıyla olan değil, kiliseye bağlı olanlar beni ilgilendirir. Doğrusu burada bir potansiyel varlığı beni ilgilendirmez. Benim için önemli olan kiliseye bağlı olan o beş kişi veya elli kişidir.

Hıristiyanlığı tercih eden şahsın bu imanının samimiyetinden nasıl emin olabiliyorsunuz ve onu yurt dışına gönderebiliyorsunuz? Bu size güven veriyor mu?

Bunun beş yıllık bir hazırlık süresi vardır. Birçok denemesi var. Şahıs bu imtihanları başarması gerekiyor. Bu öyle kolay değil. Biz her geleni denemeden hemen kabul etmiyoruz. Bu imtihanı başarması lazımdır. Dikkat ettiğimiz hususlar şunlardır: bize geldikten sonra davranışlarında beklediğimiz değişiklikler

a . Düşmanlarını affediyor mu?

b . Kin besliyor mu?

c . Karısını neye göre seçiyor?

d . Lanet yapıyor mu?

e . Hıristiyanlığın emirlerini yerine getiriyor mu?... vb. ölçülerimiz vardır. Bunları değerlendiririz.

15 . Dinden dönen ve Hıristiyanlığı seçen bir Müslümanın Hıristiyanlığın gereklerini yerine getirebilme durumu hakkında bilgi verebilir misiniz? Ayrıca kabullerinde en çok zorlandıkları noktaları; mesela tevhid inancı...vb. açıklar mısınız?

Evet rahatlar. Fakat kendi çevreleri karşı çıkmakta. Böyle durumlarda iradeli, kuvvetli olanlar kiliseye devam ediyor. Orta seviyede (irade ve kuvveti orta olanlar) olanlar, Allah'a teslimiyette zorlanıyorlar. Yani en çok zorlandıkları husus veya problem şudur. O da Allah'a güvenlerinin olmamasıdır.

Tevhid konusuna gelince, tevhid konusunda problemi olan zaten buraya gelmiyor.

16 . Müslüman bir kişi Hıristiyanlığa geçerken nedenlerini açıklıyor mu?

Bu husus bir tatmin konusudur. Sizden tatmin olmayan bize geliyor. Bunlar zaten burada da (kilisede) iyi bir mü'min olmuyorlar. Sadece bir giriş yapabiliyorlar.

17 . Hıristiyanlaştırmak için ne yapıyorsunuz? Köylerde nasıl karşılanıyorsunuz?

Bende köylüyüm. Ancak burada köylerin yerleşiminin dağınık olmasını garip bulmuyorum. İnanç ve bağımlılık aynı şeydir. Bildiğiniz gibi dindarlık fakir kesimlerde daha yüksektir.

18 . Dünya kiliseler birliği ile ilişkiniz var mı, varsa ne seviyededir?

Doğrudan dünya kiliseler birliği ile ilişkimiz yok. Piskoposlarla ilişkimiz vardır. Ben burada gönüllüyüm. Bu gönüllülük sadece manastırdan gelen rahibeler için söz konusudur. Onlar maaşsız çalışırlar. Peki nasıl maaşsız çalışıyorsunuz? Huzur verdiğinden dolayı bu yoldayız.

19 . Yurt dışında, Almanya'da, kendi devletimizin yapısı içerisinde daha geniş imkanlarla Hıristiyanlığı oradaki Türkler'e tanıtılma imkânına sahipsiniz. Acaba yurt dışında mı, yoksa şu anda Türkiye'de mi daha çok kiliseye yöneliş vardır?

(Rahibe bir kahkaha patlatır. Arkasından şunu der:) Yurt dışında kiliseye yöneliş yoktur ki. Burada var.

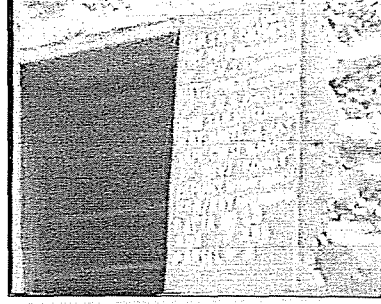
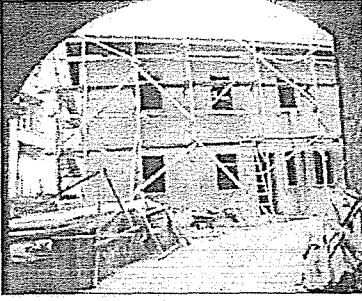
Tövbe konusu hakkında bilgi verebilir misiniz? Bu 18 yaşındaki tövbe-beyi biraz daha açar mısınız? Yani cinsel hayat yaşamış birisi tövbe edip rahibe olabilir mi? Evet olabilir. Manastırda verilen söz ondan sonra geçerlidir. Ben iffet sözü verdim. 18 yaşında tövbe ettim.

NOT: Oturduğumuz salonda tepede Hz. İsa'nın resmi, solda İskenderun Piskoposunun resmi, sağda Papanın resmi, Hz. İsa'nın resminin altında da Atatürk'ün resmi bulunmaktaydı.

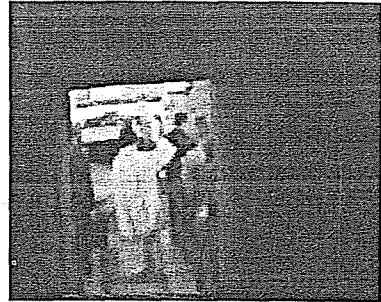

Kilise içinde yapılan yazılı propaganda örnekleri

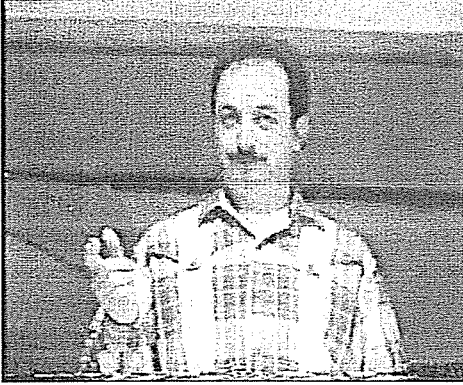

Santa Maria Kilisesi içinde yeniden yapılanma faaliyetleri

Kilise propagandası ve muhatapları

Yılbaşı ayinine katılan davetli konu hakkında bilgi veriyor: kara sakallı kara gözlüklü bir papazın elindeki ağaç dalını bir suya batırarak davetlileri vaftiz ettiğini ve daha sonra yaptığı konuşmada açıkça bölücülük yaptığını anlatıyor. İzleyicinin ifadesine göre ayin ve vaftiz olayınının dışında kilisede dikkati çeken Papazın konuşması ve iddiaları: Trabzon'da Rumca konuşanlar vardır. Ve Trabzon'luların aslı da rumdur.

“Bana birkaç sene önce bir İncil gelmişti. Ben de bundan etkilendim. Erak ettim neden bana ncil geldi? “

.... kendesine bir koliyle İncil gelen bölge insanı konuya ilgi duydu ve 2000-2001 yılbaşı ayinine katıldı ve bu hususta kendisi dışında pek çok insana daha İcil'li paket geldiğini gördü.. işte o gece papazın kendisini de vaftiz etmek

için kutsal sayılan suyla kutsadığını anlatıyor..

Trabzon'da Sancta Maria Kilisesi 2000-2001 ye bağlayan yılbaşı gecisi

Trabzon'da Sancta Maria Kilisesi rahibi Yahya Kardeş elindeki dalı kutsal suya batırıp insanları vaftiz etmesi ve bu sudan çekinen üzerine sıçramasın diye gayret gösterin davetli-meraklı ve de endişeli bir Trabzon'lunun ifadesi :“orada o gece papazın-rahibin yaptığı konuşmada: Trabzonda Rumca konuşan insanlar vardır onlar rum kökenlidirler ve rumdurlar...dediğini duydum. Bu sözleri siyah sakıllı ve siyah gözlüklü bir papaz diyordu... ben çıktım konuşma devam ediyordu

2000-2001 ye bağlayan yılbaşı gecesi Trabzon'da İtalyan Sancta Maria kilisesi rahibi Yahya Kardeş'in yönettiği ayinde bulunan bir başka hamşehrimizin ifadesi şöyle-

dir: “o gece ayini yöneten papaz vaftiz yaparak şöyle bir konuşma yaptı:

“Trabzon ve civarında yaşayan ve Rumca bilen asılları rum olan insanların baba ve dedelerinin de aslında hristiyan ve rum olduğunu ve daha sonra zorla müslümanlaştırıldığını biliyoruz...” Şimdi papazın bu sözlerinin tamamı yalandır. Zira bu bölge insanı arasında biz hiçbir zaman din ayrım-cılığı yapmadık onlar şu veya bu amaçla bilenlerden rumca öğrenmiş Türk-lerdir

2000-2001 ye bağla-
yan yılbaşı gecesi Trab-
zon'da İtalyan Sancta Maria
ilisesinde bulunana birbaşka
Karadenizli Müslüman Tür-
kün ifadesi ise şöyledir :
yılbaşı dolayısıyla akşam
sularında merakımı gidermek
için orda bulundum.
Yanılmıyorsam siyah sakallı
ve gözlüklü bir papaz vaftizli
suyu üzerimize serpiyordu.
Daha sonra dikkatimi çeken
bir konuşması oldu kısaca

karadenizde Rumca konuşan insanlardan bahsetti şok oldum ilk defa duy-
dum. Bu Rumca konuşanların aslının türk değil ve rum olduğunu soyledi.
Kiliseye yönelik daha önce şaibeler vardı ve benim de şüphem vardı..Neden
bu şekilde önem arz ediyor bu programlar? Bu programlara neden önem ver-
diklerini daha net anlamış oldum. Ve daha sonra kiliseyi terk ettim

Bu durumun Türk Devleti ve Toplumu açısından tehlikeli boyutlara
varmaması için olgusal yapının tarihçiler, sosyologlar, antropologlar ve eği-
timseliler tarafından vakit geçirmeden araştırılması gerekmektedir.

SONUÇ YERİNE:

1. Karadeniz'in Türklüğü

Hukuken bir malın sahibi o malın tabusu kimde ise odur. Bu toprakların tabusu sizdedir ve sahibi de sizlersiniz. Siz kimsiniz?

Bu soruya cevap verebilmek için kimliğinizi göstermeniz yeterlidir. Sizin bu kimliğinizdeki bilgilerden isminiz hariç (ki bu da geleneksel olarak konulmuştur) diğerleri tarihin eseridir. Kimliğinize baktığınızda onda şu temel bilgilerin yer aldığını göreceksiniz: Aile bilgileri, doğum yeri bilgileri, doğum tarihi, tabiyet ve mensup olduğu dinle ilgili bilgiler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes hukuken Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir üyesi ve sahibidir. Bu görünüşte böyle olmakla beraber insanların zihniyet dünyalarını ve dünya görüşlerinin çerçevesini mensubu buldukları millet ve dinin yarattığı kültürleri çizmektedir. Bu nedenle ırk ve din bütünleşmesi bir toplumu oluşturmada iki ana unsurdur. Bu bütünleşme de bir tarihi süreç içerisinde gerçekleşir.

Bir toplumun tasvirinde tarihi metod bir iki şekilde kullanılır. Ya bir toplumun en son sosyo-kültürel yapısı tasvir edilir ve geriye doğru proto tipine gidilir, ya da proto tipi tespit edilerek tarihi süreç izlenerek son sosyo-kültürel yapısına varılır.

Yunan-Rum iddiasına göre Karadeniz insanı zorla İslamlaştırılmış ve Türkleştirilmiş Helen Irkı'ndandır. Bu teorinin doğruluğunu test edebilmemiz için tarihe baş vurmak; soyolojinin ve antropolojinin yukarıda ifade ettiğimiz tarihi metodunu kullanmamız gerekir. Birinci metodu kullanarak her Karadenizli kendisine şu soruyu önce bir sorsun. "Ben gizli bir Hıristiyan mıyım?" Cevabı "evet" ise burada iki problem vardır. Ya gerçekte Helen Irkı'na mensup bir Hıristiyan'dır, ya da Hıristiyanlaştırılmış proto-Türktür. Aynı durum babası, dedesi ve dedeleri için de sözkonusudur. Eğer hıristiyan değilse yine iki durum söz konusudur. Bu kişi ya Türk'tür, ya da İslamlaştırılmış Rum'dur. Bu durumda ikinci metodu kullanmamız gerekmektedir. Yani bölgenin ilk sahipleri ve sakinlerini tespit etmemiz gerekmektedir.

Kaynaklara boğulmamak ve tarafsızlıkla suçlanmamak için ben üç belgeyi kullanarak probleme net cevap vermek istiyorum. "P. Minas BIIKİYAN (Trabzonlu) Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası (1817-1819), İstanbul 1969." adlı eserinin birinci sayfasının ilk paragrafında aynen şöyle diyor:

“Eski çağda Grekler Karadeniz’e “deniz” manasında olan Pontos adını vermişlerdir. Bu ad, denizin güney sahillerine de şamil olarak bu topraklar dahi aynı adı taşımış ve sakinlerine Pontos’lu denmişti. Ananeye nazaran, Pontos’un ilk sakinleri, Nuh’un oğullarından Yafet’in (YAFES) torununa izafeten Askanaz (Aşkenaz) denirdi; fakat bilâhere Elenler, “misafirperver” mânâsında olan Ö k s i n o s adını vermişlerdir. Bu ad, denizin daima dalgalı olup hiç de sakinleşmediğini gören Argonotlar tarafından istihza makamında verilmiş olsa gerek. Başka bir faraziyeye göre, sakinleri şaki insanlar olduğundan, Karadeniz’e önce, yabancılara düşman mânâsında olan A k s i n o s denmiş, fakat Grekler oraya yerleştikten sonra bu ad Ö k s i n o s’a çevrilmiştir.”

Bu belgeden kesin olarak çıkan sonuç şudur: Karadeniz’in ilk sakinleri ve sahipleri Hellen değildir, Yafes’in soyundan gelen Turan Irkı’dır ve Hellenler bölgeye sonradan gelmiş işgalcilerdir.

Bölgenin tarihi süreç içerisinde sakinlerini kronolojik sıraya göre şu şekilde şematize ettiğimizde bölge insanının profilini de tespit etmiş oluruz:

1	M.Ö. Binlerce Yıl	Orta Asya’dan göç eden kavimler: Amazon-Tibaren-Muski-Halib Haldi-Kohl
2	M.Ö.2000-1000	Gas/Kas ve Gud/Gutti’ler, Mosk’lar, Tibaren’ler, Mar’lar
3	M.Ö.1800	Etiler
4	M.Ö.1200	Frikler
5	M.Ö.1118-1093	Kayseri bölgesinden gelen Koman Türkleri’nin bölgeye yerleşmesi
6	M.Ö.800	İlk Yunan sömürgeciler Karadeniz’de
7	M.Ö.700-675	Kimmerler
8	M.Ö.656	Milet’lilerin Giresun, Tirebolu ve Trabzon’a kale inşa etmeleri ve yerleşmeleri
9	M.Ö.654-651	Sakalar
10	M.Ö.606	Med’ler
11	M.Ö.574	Persler
12	M.Ö.400	Ksenofon’un tekrar Sakalara rastlaması
13	M.Ö.334	İskender’in doğu seferi
14	M.Ö.3112-298	İskender’in bazı komutanlarının bölgede hakimiyet çabaları
15	M.Ö.298-63	Pontos Devleti
16	M.Ö.63 M.S.395	Roma İmparatorluğu
17	M.Ö.394- M.S.1204	Bizans

18	M.Ö.395-396	Hunlar
19	M.Ö.530	Bulgar Türklerinin bir bölümünün Trabzon'a iskanı
20	1057	Türkmenlerin öncülerinin Karadeniz'e ulaşmaları
21	1072	Trabzon'un Türkler tarafından fethi
22	1073-1074	Türkmen akınlarının yoğunlaşması
23	1075	Theodore Gbras'ın Trabzon'u Türkler'den geri alması
24	1204	Trabzon Rum İmparatorluğu (Komnenoslar)
25	XII. Yüzyıl	40.0000 Kuman ailesinin Gürcistan'a göç ederek Hıristiyan olmaları ve Doğu Karadeniz'e yerleşmeleri
26	1280	İmparator Giorgi'nin Çepniler'e esir olması
27	1350	Rumların yoğun Türk yerleşmesi ve baskısı altında kale içine çekilmeleri
28	1461	Trabzon'un fethi ve tekrar asıl sahiplerinin eline geçmesi

Birinci metodu kullanarak bir durum tesbitine gidildiğinde yine kendi itiraflarını belge olarak kullanabiliriz: Bunun için de “Abp. Mark Athanasios Karras, Aziz Eugene (Ojen) Tarikatı ve Trabzon Hakkında” internette mevcut şu itiraflarını belge olarak kullanabiliriz:

“Maalesef Ortodoksluk ve Helenizm, iki korkunç darbeden zarar görmüştür. Bunlardan birincisi, şehrin 16 ağustos 1461'de işgalinden sonra bütün kiliselerin camiye çevrilmesi; ikincisi ise, 20. asrın başlarında, Yunanlıların imhası ve sürülmesini de ihtiva eden dehşetli zulümler ve özellikle birçok önemli kolonileri içinde bulunduran Pontus'da hemen hemen bütün yunanlı nüfusun bölgeden silinip atılmasıdır. Bir çoğu 17. ve 18. asırlarda inşa edilmiş evler, okullar, manastırlar, kiliseler ve sanat eserleri terk edilmiştir. Bazıları camiye çevrilmiş ve kalanları zamanın tahribine terk edilmiştir. Son olarak şükürler olsun ki, Azize Sophia Kilisesinin yeniden inşa edilerek müzeye çevrilmesini ve keza Sumela Manastırı'nın da müzeye dönüştürülmekte olduğunu zikretmeliyiz. Ümit ederiz ki bu eğilim devam edecek ve Bizans sanatının bu eşsiz eserleri korunmuş olacaktır. Bu husus Anadolu'nun (Küçük Asya) Apostles tarafından ilk olarak Hıristiyanlaştırılan bölge olduğunu ve orada ırk ve kültür vasıtasıyla Helenizm'i devam ettiren Bizans imparatorluğunun varlığını bize hatırlatmaktadır”.

Bu belgeye göre de Karadeniz Bölgesinde Müslüman-Türk olmayan kimse kalmamış ve 1923 Nüfus Mübadelesi'nde bölge Helenlerden temizlenmiştir. Ancak burada bir yanlışlığa işaret etmemiz gerekir. Nüfus mübadelesinde ölçü olarak din alınmıştır. Bu durumda akla şöyle bir soru gelmektedir. Acaba tarihi süreç içerisinde hıristiyanlaştırılmış Türkler de mübadeleye tabi tutularak göç ettirilmiş midir? Maalesef 1923 mübadelesi ile göç ettirilen nüfusun %20'sine yakını Helen döneminde Hıristiyanlaşan Türklerden oluştuğu söylenmektedir. Bunlara nasıl sahip çıkılacağı bir devlet problemi olarak karşımızta durmaktadır. Diğer bir durum da acaba kalanlar arasında İslamlaştırılmış Rumlar veya korktuklarından Müslüman olduğunu söyleyenler, Rum-Yunan iddiası ile söylersek bölgede gizli Hıristiyan var mıdır? İşte problemin düğüm noktası burada yatmaktadır. Bu problemi çözmek için de Ömer Asan'a izafe edilen "Pontos Kültürü, Belge Yayınları, İstanbul 1996" adlı çalışmada mevcut ve 1923 de bölgeden ayrılmadan Papaz Yorgos Papadobulos'un tuttuğu notlara baş vurabiliriz. Bu notlarda dikkatten kaçmaması gereken bir husus vardır. Bu da bu tesbitlerin göç etmeden önceki durumla ilgili olduğudur.

Of'la ilgili olan bu notlardan Çaykara Boğazı ile ilgili kısmı şöyledir:

"Nea Trapezunta'da bulduğum en güzel şey, Zisino doğumlu papaz Yorgos Papadopoulos'un Of'la ilgili tuttuğu not defteri idi. Kendi el yazısıyla yazdığı bu notların kopyası benim için en güzel armağandı. Yaklaşık Of'un 100 yıl öncesine tanıklık eden bu belgeyi aynen sunuyorum.

"Of, Trabzon valiliğine bağlı doğuda ve 12 saat uzaktadır. Onun güneyinde Bayburt, Doğusunda Rize, Batısında Sürmene vardır. Hıristiyan köyleri azdır. Osmanlı köyleri çoğunlukta olmasına rağmen genellikle Rumca konuşurlar. Of'ta iki büyük ırmak akar. Birisi Of ırmağı ve şehir adını oradan alır. Irmak yılan gibi zikzak çizerek akar. Of'un merkezi orasıdır. Kadılık, belediye, askeri ve inzibat teşkilatı oradadır. Gümrük, liman bürosu, kahve ve fırınlar Solaklı'nın altındadır.

Of-Sürmene sınırına yakın İvyan denilen Türk köyü vardır. Ziraat, hayvancılık ve az olmakla birlikte denizcilikle uğraşırlar. Köyde çok iyi ustalar var. Yapıcılık ve marangozlukla uğraşırlar. Rumca konuşan köylerin içinde bir tek İvyan köyü (Ke) ile konuşur, (ce) bu köyde kullanılmıyor. İvyan köyünden çıkıp Of'a doğru giderken bir yere rastlıyoruz adı Rost'dir. Burada duvar ve kale benzeri bir yer var. Derler ki bu kalenin altında kiremitten yapılmış küp şeklinde kanalla Katsala dağından süt getiriliyordu. Katsala Dağı ile kale arasında Lekah köyü var. Müslüman ve Hıristiyan ahali yarı yarıyadır. Köyün Türk tarafında eski kilise kalıntısı var, adı Aziz Yorgios kilisesidir. Bu kilise öyle bir yerdedi ki sanki bir tepeye çıkmışsınız gibi her

tarafı gözleyebilirsiniz. Rum tarafında 12 ev var ve yeni kilise inşa etmişlerdir. Adı Aziz Stefanos kilisesidir. Bu kiliseye Solaklı'dan Hristiyan esnaflar gelirlerdi. Mübadele olduğu zaman bu kilise Türkler tarafında bozularak Solaklı'da okul inşa edilmiştir.

Leka köyünden sonra Şkenaz köyü gelir. Rumca konuşurlar. Köyün nüfusu Hristiyan adetlerini halen koruyorlar. Yılbaşı ekmeği olan Vasilopita (Kralın pidesi) içine altın konulur ve şanslı kişi altını bulur. Kalantezma, yani evleri dolaşıp türkülerle yılbaşını duyurma gibi adetler korunmaktadır. Bu köyün meyveleri boldur. Yol başlarında kerasa (kiraz), daomaskina (erik türü), Apid (armut), rodafna (kuruyemiş), rodakina (şeftali), refano (turp), Uves (hurma), Sika (incir), Kokinamilo (erik) ve diğer meyveler var. Yolun üstünde mağazalar var ve beyaz kabak, pişmiş feli parçaları, üzüm, muşmula, kestane, fındık, ceviz, hıyar gibi şeyler satılır. Ayrıca kahve ve atöyeleri de yol boyunca görebiliriz. Şkenaz için "Eşkepağō si Şkena, ta ikpalimis ena" (Yolum birse ikbalim Şkenazdır.)

Şkenazdan sonra Mavrantos köyü gelir. Türkçe konuşurlar. Şkenaz için anlattıklarımız bu köy için de geçerlidir. Yolun üstünde büyük bir taş bulunur. Bu taşın içinde küçük bir mağara var. Derler ki eski zamanda denizciler gemilerini buraya bağlarmış. Bu taş denize iki saat uzaklıktadır. O nedenle bu mağara ve Ancımah deresindeki var olduğu iddia edilen halkaları öne sürerek Of'un eskiden deniz olduğu söylenir. Deniz çekildiğinde de Of kurulmuş.

Mavran köyüne yakın bir köy var. Adı Bulaladır. İkiye bölünmüştür. Doğu tarafı Mavrana yakındır. Köyü ikiye bölen ırmağın üzerinde ağaçtan köprü vardır.

İrmak boyunca yürüyoruz ve Taşhan pazarına geliyoruz. Burada birçok mağaza, atelye, han ve kahvehaneler var. Her Salı günü pazar yapılır. Taşhana üstünde bir yarın üstünde Zevayet köyü var, yanında da küçük hol köyü, o da benzer bir yamaçta kurulmuştur. Bu köylerin insanları fındıkçılıkla uğraşırlar. Bu köylerin arkasında küçük bir dere akar. Derenin geldiği yerin adı Çoruk'tur. Rumca konuşurlar. Çoruk'lulara avanak gözüyle bakarlardı. Çoruk'lular için "her köyden bir deli, Çoruk'tan kim gelirse gelsin" derler. Çok alçak gönüllü insanlar oldukları söylenir. Kadınları diğer köylerdeki gibi erkeklerin yanında yüzlerini kapatmazlar. Köyün üstünde bir dağ var ve içinde çok derin mağaralar bulunur. Dağ sivri bir buruna benzer. Mağaraların içinde boyalı taşların olduğu bilinir. Dağa şimdi Çoruk kalesi derler ya da Kukuler. Bu Kukuler'in yanından bir yol Sürmene'ye gider.

Küçükhol'un karşısında ırmağın üstünde Yarakar köyü var. Nüfusun çoğu ziraatçıdır. (Fındık ve meyvacılık). Yarakar isminin hikayesi var. Leka

köyünün altında üç kardeş varmış. Biri Leka'da kalmış, diğeri köyden ayrılıp Taşana'ya gelmişler. Birisi Of deresinin doğusuna ve yukarıya çıkıp ev kurarak oraya yerleşmiş. Diğeri ırmağın batısında ve yukarısında ev kurmuş. Zaman geçtikten sonra batıdaki kardeş, doğudakini merak etmiş ve onu görmeye gitmiş. Uzaktan evinin dumanını görmüş. Birbirlerini görünce kucaklaşmışlar. Batıdan gelen diğere "Akoma zis? (Hala yaşıyor musun?)" demiş. Bu nedenle orada yaşayan kardeşinin yerine Zisino denilmiş. Diğeri de kardeşine "Adelfe yerases" (yaşlandın kardeşim) demiş ve onun kaldığı yerin adı da Yerakar olmuş.

Yerakardan sonra devam ediyoruz. Hapseya köprüsünü görüyoruz. İrmak üstünde iki büyük taşın üstünde yapılmıştır ve kiremitle örtülüdür. Hiçbir fırtına ve sel bu köprüyü bozamadı.

Biraz ilerledikten sonra asıl ırmakla birleşen bir başka ırmak görürüz. Üzerinde taş köprü vardır. Adı visir köprüsüdür. Bu ikinci ırmağın üstünde Visir köyü var. Türk köyüdür. Ama Rumca konuşurlar. Köylüler sepetçilik, kömür, bal ve ziraatçılık yaparlar. Bu köyün üstünde Katsala dağı var. Of-Sürmene sınırı burasıdır. Trabzon İmparatorluğunun kuruluşu, Bizans İmparatorluğu ile bir anlaşmazlıktan dolayı Gürcistan da kendisine sığınacak bir barınak bulan Pontus'taki Komana Komenusların nüfuzlu bir Anadolu ailesine ait bir kola dayanmaktadır. Bu aile kuzenleri Gürcistan kraliçesi Tamara'sunun askeri ve ekonomik desteğiyle Trabzon da kuruluşlarını gerçekleştirerek 1204 den 1461 e kadar yaşayan imparatorluklarını meydana getirdiler ve imparatorluk, İstanbul'un Osmanlı istilacıları tarafından ele geçirilmesinden sekiz yıl sonra aynı istilacının şiddetli saldırıları ile sona erdirdi.

O Trabzonlular, bugün de büyük miktarda Yunanistan ve Rusya da yaşayan Pontus Halkıdır. Yıllar geçtikçe etnik ve uluslar arası çapta muhtelif şahsiyetler yetiştirdiler ki bunlar arasında; Trabzon yakınlarında Hysala'da doğmuş Rus çarının yakın maiyetinden ve çar ordusunda general olan Alexander Ipsilanti, 1821'de Yunanistan'ın Türklere karşı giriştiği hürriyet ihtilalinin de lideri olmuştur. Comnenos ailesinin Pelopennes'deki Maniye göç eden Kalomerantes kolu 1672 de bir aile kan davasından dolayı Korsika'ya taşınmış ve orada Bonapartın jeneolojik kökünü oluşturmuştur. Hıristiyan şehit Evgene ve Roma patrikliğinin şerefine tesis edilmiş bulunan Trabzon'un Aziz Evgene tarikatına ilişkin bu yayın Lascaris Comnenus ailesinin kanunî, tarihi ve hali hazırdaki durumunu anlatmaktadır. Bunun yanı sıra bu yayın, Jphbau (Uluslararası Bizans Dili Akademi ve Üniversitesi) ile Aziz Büyük Konstantin ve kız kardeşi Helenin tarikatları bunların bugün Amerikan kıtalarında mevcut genişletilmiş rolleri üzerinde durmaktadır.

Bayburt tarafında büyük bir dağ var. Adı Madur dağıdır. Madur dağının "Hep dağlar taşığıma, Katsala kucağıma" dediği rivayet olunur.

Visir'den sonra Kondu gelir. Kondu'nun altında bir pazar var. Kondu pazarı ya da Cansızoğulları iskelesi de denir. Cansızoğulları ağa idiler. Rumları çok severdiler. Aileden gelen bir gelenekle Hıristiyanları korurdular.

Kondu pazarında kahve, mağaza, atölye, han ve karakol bulunurdu. Kondulular Rumları çok severlerdi.

Çakıroğulları, Fettahoğulları, Kaldırımogulları, canzızoğlu Ali ağa ile birleşip Kenaza yerleştiler ve Osmanlı ile mücadeleye karar verdiler. Çarpışmalar sonucunda Oflular telef oldu. Osmanlı dere boylarına kadar inip Cansız oğlu Ali ağayı aramaya başladı. Askerler Zisino'ya girdiler ve Divi tarım evini yaktılar. Daha sonra Ali ağayı yakalamak için Kondu'yu sardılar. O zaman Sürmeneli bir demirci demircilerin kullandığı bir sepetin içine Ali ağayı koyup üzerini üzümle kapayıp sakladı. Öylece sepeti sırtına alıp Ali ağayı askerlerin içinden geçirip Sürmene'ye getirdiler. Ali ağayı Sürmene dağlarında saklayıp kurtardılar. Sürmeneli demirci Hıristiyan olduğu için Ali ağa vasiyetinde ailesine bütün Hıristiyanların korunmasını emretti. Hıristiyanlar bölgeden gidene kadar, bu vasiyet yerine getirildi.

Kondu'dan sonra gelen köy Kaçal'dır. Burada bir aile var. İsimleri Ali Efendi Oğullarıdır. Daha eskiden Hıristiyan papaz idiler ve sonra Müslüman oldular. Ama evlerinde kiliseye ait kutsal eşyalar sakladılar ve herkesten gizlediler. Böylesi kilise eşyaları Of köylerinde çok vardı.

Kaçal'dan sonra Holu köyü gelir. 800 ev var bu köyde. Köyün arkasında Holo mezarlığı var ve 1000 adet ev var. Sürmene tarafındaki köylüler cesurdular. Köye çalışmak için gelenler Sürmene tarafından gelirdi. Solaklı tarafından gelmezlerdi.

Holo'dan sonraki köy, Türk köyü Hoceradır. Rumca konuşurlardı. Kırmızı biber yapar Bayburt'a gönderirler. Bu köyde çok hurma vardır. O yüzden onlarla "Hoceretes, Uvklades" (hocaralılar, hurmacılar) diye alay edilirdi. Daha sonra yine Türk köyü olan Şiroz (Şur) köyü gelir. Bu köy sanki yol üstünde durur gibidir. Rumca konuşurlar. Köyün üzerinde çok büyük kayalıklar var ve içerisinde mağaralar bulunur. Köyün ırmağın tarafında bir Pazar var. Adı Kadahor pazarıdır. Her Salı Pazar kurulur.

Sonraki köyün adı Gavgalata'dır. Türk köyüdür ama Rumca konuşurlar. Devamında Şinek köyü yine Rumca konuşan Türk köyüdür. Şinek ırmağına yakın Hati pazarı var. Her cumartesi kurulur. Burada bir ağaç köprü

TRABZON MERKEZ KAZASINDA NÜFUS ORANLARI			
Salnamenin Ait	RUM	ERMENİ	MÜSLÜMAN
1286 (1869)	% 20	% 14.5	% 65.5
1288 (1871)	% 17.3	% 14.2	% 68.5
1313 (1895)	% 26.3	% 14.5	% 59.2
1319 (1901)	% 24.9	% 8.9	% 66.2
1322 (1904)	% 25.9	% 14	% 57

TRABZON MERKEZ NÜFUSU			
Salnamenin Ait Olduğu Yıl	RUM	ERMENİ	MÜSLÜMAN
1286 (1869)	1776	1254	5763
1288 (1871)	1630	1349	6404
1313 (1895)	5685	3138	12723
1319 (1901)	16629	6028	44385
1322 (1904)	6558	3530	14436

var. İnsanlar buradan yolculuk eder. Şinek güzel ve iyi bir isme sahiptir. Altından geçen yol Bayburt'a gider. Yol, han ve mağazalarla doludur. Başka

bir yol Şinek içinden geçer ve Han yermağına gider. Bu köyde az mağaza ve han bulunur. Han yermağından yukarı Sultan Murat suyuna gidilir. Orada da az miktarda mağaza ve hanlar var. Çok güzel bir yayla yeridir. Leman suyu, cansız oğullarınındı. Çok dükkan ve çok ustaları vardı.

Yolun üstünde durup sinekten devam ediyoruz. Harkes hanlarına rastlarız. Ve Türk köyü Harkesi görürüz. Rumca konuşurlar, sonra başka bir köy

Micibil. Micibil'den sonra yukarı Ogene, aşağı Ogene. Ogene'deki ihtiyar kadınlar hiç Türkçe bilmezler. Bu köyde Of baş papazının yazlığı vardır. Ogene'den sonra ek bir ırmak akar ve Of ırmağı ile birleşir. Buradan yol Bayburt'a ve Soğanlı dağına gider. Soğanlı dağının üstü düzdür. Ve Of—

*Sürmene sınır burasıdır. Bu düzlük yürüterek iki saat sürer ve tehlike-
lidir. Bir çok insan ve hayvan burada telef olmuştur. Her sene bir çok can
soğuktan ve dondan ölürlere. Bu yoldan başka bir yol var ve adı Kakart yolu-
dur. Bu yol Henekon köyüne gider ve Bayburt sınırına kadar uzanır. Bu yer-
de şu yaylalar var; Yurtya, Playeras, Gavlatı, Alithina, Miçibil, Şiçanoba.*

*Irmak üzerinde durup sonra yürütürüz ve Rumca konuşan şu köyleri
görütürüz.*

*Saraho (Şerah), burada bir göl var. Irmağa akar ve balık doludur.
Çok lezzetli ve yağlı olurlar. Sarahonun, Anos ve Saharsu adlı iki yaylası
vardır. Ofular Müslümanlığı kabul ettiğı zaman Saraho'dan
Gümüştaneye'ye göçenler olmuş ve Fitiyana adlı bir köy kurup oraya yer-
leşmişler.*

*Fitiyana'dan profesör, papaz ve büyük papazlar çıktı. Şerahta kalan
Türkler ve Müslümanlar bu kültürün gerisinde kalmadılar. Buradan da çok
hoca ve müftü çıktı. Sonra Şerah'tan büyük bir alim çıktı, Kakosim Efendi.
Bu hoca tüm Türkiye'de tanınan büyük bir alimdi.*

*Irmak üzerinden devam ediyoruz. Türk köyü Haltuzeni görütürüz. Bu
köyün üzerinde iki yayla var. Haltuzen yaylası ve Pazartul yaylası. Burada
çok ot ve su vardı. İçinde göl de vardı ve balık doluymuş. Burada nasıl balık
bulunur bilmem, yukarıda Haltuzen dağı var ve her zaman karla örtülüüdür.
Bu Haltuzen dağına Komer dağı da derlerdi. Dağın sadece bir yerinden
geçilebilir. O da sadece yazın. Bu da Of-Bayburt yoludur.*

Papaz Yorgos'un bölgeden ayrılmadan tuttuğı bu notların doğru olup
olmadığı tartışma konusu yapılabilir. Ancak iki hususa dikkati çekmek iste-
rim. Bunlardan ilki kullandığı tabirlerdir: "Türk Köyüdür, Türkçe Konuşur",
Türk Köyüdür, Rumca Konuşur", "Rum Köyüdür, Rumca Konuşur" şeklin-
deki tabirlerdir. Diğer bir husus da bazı köyler hakkında böyle bir tesbiti
yapmamış olmasıdır. Eğer bu köyler Rum ve Hıristiyan olsalardı, Papaz
Efendi acaba bu durumu kaçırmıydı?

TRABZON VİLÂYETİNİN GENEL NÜFUSU. TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ, 1313 (1895)

SANCAĞIN ADI	YAHUDİ	PROTESTAN		KATOLİK		ERMENİ		RUM		İSLÂM		YEKÜN
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Genel Nüfus
TRABZON		186	193	588	621	10775	11906	31271	36055	213053	226270	530918
CANIK	5	232	269	50	45	8369	9805	30501	43385	103022	109464	296147
LAZİSTAN								329	360	65634	72104	138427
GÜMÜŞHANE						672	822	11663	12648	37997	43183	105985
TOPLAM	5	418	462	238	666	19816	22533	73764	83448	419706	450021	1071477

TRABZON MERKEZ KAZASININ NÜFUSU

RUM		PROTESTAN		KATOLİK		ERMENİ		İSLÂM		Yekün
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
5155	5685	40	41	588	126	2863	3138	11498	12723	42362

TRABZON VİLÂYETİ NÜFUS CETVELİ. TRABZON SALNÂMESİ, 1316 (1898)

CEMAAT ADI	GÜMÜŞHANE SANCAĞI		LAZİSTAN SANCAĞI		CANİK SANCAĞI		TRABZON SANCAĞI		YEKÛN		GENEL YEKÛN
	Nüfus		Nüfus		Nüfus		Nüfus		Nüfus		Nüfus
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın + Erkek
İSLÂM	41167	43636	73204	76060	110502	112949	234727	240471	459600	473116	932716
RUM	13888	14467	434	421	36707	37662	37447	40011	88476	92568	181044
ERMENİ	711	882	20	24	9209	9682	12978	13690	22918	24278	47196
Protestan					263	276	291	272	554	548	1102
Kıpti-yi Gayri Müslim					15	26			15	26	41
Ecnebi Teba'					5	33	97	102	97	135	237
Yahudi											
Katolik					46	43	694	701	740	744	1484
YEKÛN	55766	58985	73658	76512	156747	160671	286229	295247	572400	591415	1163815

DOĞU KARADENİZ'İN TOPLUMSAL YA PISI

TRABZON VİLÂYETİ NÜFUS CETVELİ. TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ 1319 (1901)

KAZA ve SANCAK ADLARI		PROTESTAN		KATOLİK		ERMENİ		RUM		İSLAM		YEKÛN		G. YEKÛN
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
TRABZON SANCAĞI	Trabzon Merkez Kazası	43	51	711	721	5894	6028	16887	16629	44715	44385	68250	67814	136064
	Ordu	253	238			4777	4838	6298	7360	45972	64213	57300	58649	115949
	Giresun					718	828	6148	7571	33945	35466	40811	43865	84676
	Tirebolu					323	340	3674	3712	19574	19376	23571	23428	46999
	Görece					105	103	408	445	16401	16823	16914	17371	34285
	Vakfıkebir					37	42			11623	11677	11660	11719	23379
	Akçınabad					2043	2145	2349	2437	21571	21469	25963	26051	52014
	Sürmene					149	129	3249	3398	20459	22082	23857	25609	49466
	Of							565	519	34525	33244	35090	33763	68853
	YEKÛN	296	289	711	721	14046	14453	39578	42071	248785	250735	303416	308269	611685
DİĞER SANCAKLAR														
CANIK SANCAĞI (Yekün)		269	286	40	34	9955	10047	36748	35905	113157	114317	160169	160589	320758
LAZİSTAN SANCAĞI (Yekün)						10	10	472	446	78201	80094	78683	80550	159233
GÜMÜŞHANE SANCAĞI (Yekün)						778	934	15115	15449	42948	44744	58841	61127	119968
VİLÂYET YEKÛNU		565	575	751	755	24789	25444	91913	93871	483091	489890	601109	610535	1211644

TRABZON SANCAĞI NÜFUS CETVELİ. TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ 1322 (1904)

KAZA ve SANCAK ADLARI	PROTESTAN		KATOLİK		ERMENİ		RUM		İSLAM		Toplam		G. YEKÛN
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
TRABZON MERKEZ KAZASI	43	51	716	727	3591	3530	6632	6558	14436	14632	25418	25598	51016
Yomra Nahiyesi					2330	2464	2594	2606	10499	10572	15423	15642	31065
Maçka Nahiyesi					188	218	8079	7972	7186	6739	15453	14939	30392
Şarlı									9753	9263	9753	9263	19016
Tonya									5216	5396	5216	5396	10612
Giresun Kazası					606	633	923	957	5689	5868	6612	6825	13237
Keşab Kazası							3230	3851	10779	11222	14615	15706	30321
Akköy					41	40	1058	1228	10330	11314	11388	12542	23930
Piraziz Nahiyesi					81	181	892	1168	4340	4613	5313	5962	11275
Kırık Nahiyesi							544	699	1430	1714	1974	2423	4397
Tirebolu Kazası					355	353	3977	3959	20263	19803	24595	24115	48710
Görel Kazası					107	104	413	463	16696	17363	17216	17936	35146
Vakfikebir Kazası					37	43			12134	12120	12171	12163	24334
Akçabud Kazası					2049	2155	2446	2561	22862	22677	27357	27393	54750
Sürmene Kazası					150	132	3346	3552	21215	22397	24711	25981	50692
Of Kazası							586	524	35408	33859	35994	34383	70376
TRABZON SANCAĞI (Yekûn)	313	301	716	727	14467	14849	41448	43946	258393	259313	315337	319136	634472

DOĞU KARADENİZ'İN TOPLUMSAL YA PISI

TRABZON SANCAĞINDA KÖY, EV ve ERKEK NÜFUSU TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ, 1286 (1869)

KAZA ve NAHİYELER	KÖY Sayısı	HANE SAYISI			ERKEK NÜFUSU					
		Gayri Müslim	Müslim	Toplam	Katolik	Ermeni	Rum	Müslim	Toplam Nüfus	
TRABZON MERKEZ		1524	2624	4148	397	1254	1776	5763	9180	
Trabzon'a bağlı	Akçaabad Nahiyesi	95	1046	3316	4362		1385	2433	12835	16653
	Yomra ve Vakf-ı Sagir Nahiyesi	52	1161	2214	3375		1514	2455	7512	11451
	Maçka Nahiyesi	60	1906	1627	3533		276	6307	4764	11357
	Tonya ve Vakf-ı Kebir Nahiyesi	106		4058	4058				15711	15711
GİRESUN KAZASI	35	679	1937	2616		325	2866	6809	10000	
Giresun Kazası	Akköy Nahiyesi	32	595	2042	2637		38	2300	6556	25941
	Keşab Nahiyesi	31	206	1577	1782			990	6326	7316
BUCAK KAZASI /	55	933	2511	3444		1445	2299	7663	11407	
Tirebolu Kazası	Tirebolu Kazası	79	140	4757	4897		205	1707	6346	8258
	Görelle Nahiyesi	54	13	2651	2664		32		9285	9317
Of Kazası	108	88	6000	6088			358	22825	23180	
Sürmene Nahiyesi	63	612	4530	5142		89	1823	15353	27265	
YEKÛN (*)	1082	10519	52846	63365	397	7565	26523	175664	210149	

(*) Bucak (Ordu) ve Rize kazalarına ait ev ve köy sayısı ile nüfus yekûna dahildir.

TRABZON VİLÂYETİNDE MAHALLE, KÖY, EV ve ERKEK NÜFUSU, TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ,
1288 (1871) I.

KAZA ve NAHİYE ADI		MAHALLE KÖY							ERKEK NÜFUSU						
		Köy	Mah.	Katolik	Ermeni	Rum	Çerkes	İslam	Yekûn	Katolik	Ermeni	Rum	Çerkes	İslam	Toplum Nüfus
Bizzat idare olunur	Trabzon Merkez		32	122	435	967		2624	4148	414	1349	1630		6409	9802
	Akçaabad Nahiyesi	93	7		310	748		3273	4331		1543	2481		14031	18055
	Yomra ve Vakf-ı Sagir Nahiyesi	52			299	769		2129	3197		1518	2470		7550	11538
	Maçka Nahiyesi	92			125	1745		2102	3972		492	4472		6649	11613
	Tonya ve Vakf-ı Kebir Nahiyesi	106						4058	4058					15701	15701
Giresun Kaymakamlık	GİRESUN KAZASI	29	5		70	609		1617	2296		225	2297		6115	8637
	Akköy Nahiyesi	33				580		1990	2570			1979		7969	9948
	Keşab Nahiyesi	31				205		1561	1766			920		6633	7553
	Kırık Nahiyesi	14				100		205	305			430		861	1291
Bucak Kaymakamlık	ORDU KAZASI	69	5		398	535	30	2511	3474		1445	2108	150	7651	11354
	Ulubey ile Habsmane Nahiyeleri	17			189	303		2011	2503		812	1254		6684	8850
	Aybastı Nahiyesi	54				143		983	1126			570		3410	3908
	Perşembe Nahiyesi	39			67	38	10	1486	1591		281	122	50	5438	5891

DOĞU KARADENİZ'İN TOPLUMSAL YA PISI

TRABZON VİLÂYETİNDE MAHALLE, KÖY EV ve ERKEK NÜFUSU, TRABZON VİLÂYETİ SALNAMESİ, 1288 (1871) II.

KAZA ve NAHİYE ADI		MAHALLE KÖY							ERKEK NÜFUSU						
		Köy	Mah.	Katolik	Ermeni	Rum	Çerkes	İslam	Toplam	Katolik	Ermeni	Rum	Çerkes	İslam	Toplam Nüfus
Kaymakamlık	Rize Kazası	19	31			81		6150	6231			2051		19364	19615
	Kura'-ı Seba Nahiyesi	24						1935	1935					5765	5765
	Mepavri Nahiyesi	20						1200	1200					4100	4100
	Karadere Nahiyesi	20						590	590					3800	3800
Tirebolu Kaymakamlığı	TİREBOLU Kazası	124	7		62	881		4435	5378		217	2731		13533	16481
	Görece Nahiyesi	17			13			2551	2564		33			9338	9371
Of Kaymakamlığı	Of Kazası	103				83		5224	5307			340		22861	23201
	Sürmene Nahiyesi	65			32	513		4493	5111		86	1807		15644	17537
	Yekûn	1191	87	122	2000	8370	40	53121	63653	414	8001	25862	200	189506	223983
	TRABZON SANCAĞI	1191	87	122	2000	8370	40	53121	63653	414	8001	25862	200	189506	223983
	LAZİSTAN SANCAĞI	322	6	214	92	18	880	20707	21811	1233	433	41	2002	67972	71681
	CANİK SANCAĞI	810	61	15	1999	10633	5599	28029	46260	31	8017	26250	13596	82034	129928
	GÜMÜŞHANE SANCAĞI	388	18		413	4853	154	9823	15243		1304	13384	397	28393	43478
	GENEL TOPLAM	2711	172	551	4504	23874	6673	111680	146972	1678	17755	65537	16195	367905	469070

2. SONUÇ

Son günlerde bir taraftan medya vasıtasıyla, bir taraftan kapı kapı dolaşarak posta kutularına atılan, bir taraftan da sokak ve özellikle sitelerin alçak duvarları üzerine Hıristiyanlık propagandası için bırakılmış bazı broşür ve kitapçıklardan, Hıristiyan misyonerlik faaliyetlerinin ülkemizde bütün desteği, gücü ve hızı ile devam etmekte olduğunu öğreniyoruz. Milli birlik ve bütünlüğümüze yönelik büyük bir tehlike olan bu ve benzeri çabalar, ülkemizde Hıristiyanlığın yayılması için girişilen bir faaliyettir. Dünya kiliseler birliği tarafından desteklenen bu çalışma ve çabaların meyvesini vermekte fazla gecikmediğine de üzülerek işaret etmek isteriz.

İnsan psikolojisi ve sosyal yapısı hakkında senelerce eğitim ve öğretim gören Hıristiyan misyoner adayları, bu eğitimlerini tamamladıktan sonra istenilen ülkeye gönderilirler. Bu eğitimin sonucunda misyonerler, görevlendirilecekleri ülkelerin din, dil, tarih, kültür ve sosyal yapısını, o ülke vatanlarından çok daha iyi bir şekilde öğrenirler. Böylece farklı sosyal yapı ve bünyedeki insanlara karşı nasıl davranmaları gerektiğini çok iyi öğrenmiş olurlar. Bu eğitim ve bilgiden aldıkları güç ile sosyal yapı ve anlayış bakımından toplumların alt tabakaları ile üst tabakalarına mensup insanlara karşı olan hareket tarzlarını çok iyi ayarlarlar. Özellikle eğitim ve kültür seviyesi düşük insanlara yaklaşım tarzları bir hayli farklı olmaktadır. Hele bu şekildeki insanlar malî bakımdan da fakir ve yoksul kesimlerden iseler o zaman işleri daha da kolaylaşır. Zira hem bilgiden yoksun, hem de maddî sıkıntı içinde olan bu insanlara bir değer veriyorlarmış, onları toplumun üst kesimi ile aynı seviyeye getirmeye çalışıyorlarmış ve hatta onlara bazı temsilcilikler vereceklermiş havasını estirerek bu zavallı insanları kendi ağlarına düşürülebilmektedirler. Anadolu'nun şu veya bu şehrine giden ve bu konularda biraz merakı olanlar, ülkemiz, dinimiz ve milli bütünlüğümüz için büyük bir tehlike olan bu faaliyetin nerelere kadar uzandığını görmüşlerdir. Nitekim, bu ifadelerin sahibi olan kişi, adının Hüseyin, Kaya, Seval ve Nevin olduğunu söyleyen kimselerin kendi ifadeleri ile nasıl Hıristiyan olduklarına şahit olmuştur. Gerek ülkemizde, gerekse diğer Müslüman ülkelerde kendi dinini, kültürünü, benliğini ve manevî değerlerini bilmeyen benzer insanlarla karşılaşmak her zaman için bir ihtimal olarak karşımızda bulunmaktadır. Tarih, kendi dinini terk eden kimselerin kısa bir süre sonra millî benliklerini de kayp ettiklerine tanıklık etmektedir.

Hıristiyan olmayan bütün ülkelerde ve hatta kendi ülkelerinde de Hıristiyanlığın diğer mezheplerine karşı bu neviden çalışmalarını yürüten misyonerlerin faaliyetleri, sadece belli bir saha ile sınırlandırılmış değildir. Her alan, onlar için faaliyet gösterilebilecek bir sahadır. Sağlık, eğitim, ekonomi, dil, tarih, kültür ve sanat (edebiyat, sinema, tiyatro, televizyon, radyo vs.

gibi) akla ilk gelen sahalardır. Bu bakımdan bütün bu sahalara, Hıristiyanlık propagandası yapmak için rahatlıkla kullanılabilir. Bu denli geniş sahalarda faaliyet gösteren misyonerler, ideolojilerini yayıp yerleştirmek ve taraftar bulmak için akla gelebilecek her çareye baş vurmaktan da çekinmezler. Nitekim Batı ülkelerine gidip bir otelde kaldığımız zaman otel odasında masa üstünde veya çekmeceye bir İncil bulmanız ve isterseniz bunu alabileceğinizi belirtmiş olması, size garip gelebilir. Keza çeşitli toplantılarda Hıristiyanlıkla ilgili kitap ve broşürlerin dağıtılması da sizi hayretlere düşürebilir. O anda neden bizde böyle bir şeyin olmadığını da düşünebilirsiniz.

Farklı görev ve ünvanlarda görünen bazı insanların zaman zaman karşınıza geçip Hıristiyanlığın barış ve sevgi dini olduğunu, Hz. İsa'nın her türlü şiddete karşı koyduğunu ve "sana kötülük edene iyilikle karşılık vermen gerektiğini" söylediğini, İncil'in, insanları barış içinde yaşamaya davet ettiğini çok tatlı ve cazibkâr sözlerle anlattıklarını görürsünüz. Bu ve benzeri sözlerden sonra Hıristiyanlıkta sevgiden daha önemli bir şeyin bulunmadığı tezini çok güzel hikâyelerle süsleyip adeta altın bir tepsi içinde takdim ederler. Kendi dinleri hakkında bu şekilde propaganda yapan misyonerler, İslâm Peygamberi için zaman, şartlar ve kendisine yapılan haksızlıkları düşünmeden onun savaşa katıldığını, Kur'an'da cihad (onlara göre din adına adam öldürme) dan söz edildiğini, prensipleri böyle olan bir sistemin din olamayacağını söylerler. Sözlerine devamla İncil'de böyle insan öldürme ile ilgili hiçbir âyetin bulunmadığını da özellikle belirtirler. Onlara "Haçlı seferleri" ile benzeri Hıristiyan katliamlarını hatırlattığımızda "bunları işleyenlerin şeytanın uşakları" olduklarını söylemekten de çekinmezler. Böylece kendilerine göre paçalarını kurtarmış oldukları gibi hedeflerine de ulaşmış olurlar. Halbuki karşısındaki Müslüman, İncil'in (Luka, 19 / 21) şu aşağıdaki âyetini onlara okuyabilecek durumda olsaydı bu söylediklerine pişman olurlardı. Evet, belirtilen âyet şöyledir : " *Lâkin üzerlerine kral olmamı istemeyen o düşmanlarınızı buraya getirin ve önümde öldürün*" Keza İncil'in (Matta, 10 / 34 – 35; Luka 12 / 53) ifadesine göre Hz. İsa : " *Yeryüzüne selâmet getirmeye geldim sanmayın, ben selâmet değil, fakat kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben adamla babasının ve kızla anasının ve gelinle kaynanasının arasına ayrılık koymaya geldim*"demektedir. Burada şunu da belirtelim ki, Hıristiyanlar aynı zamanda Tevrat'a da inanmak zorundadırlar. Tevrat'ın, düşmanların ve hatta hayvanlarının öldürülmesi ile ilgili emirleri (Tevrat, I. Samuel, 15 / 3; Teseniye, 7 / 2; Tesniye 20 / 16 vs gibi) onlar için de geçerlidir.

Bütün bunlara karşı, günümüzün maddî ve manevî sıkıntıları içinde bulunan, ve Hıristiyanlık ile tarihi hakkında bilgisi bulunmayan, Haçlı seferlerinin sebep ve sonuçlarından habersiz olan, Endülüs'te Müslüman ve yahudilerin başına gelenleri öğrenmemiş olan, Amerika kıtasındaki bir neslin din adına nasıl yok edildiğini hatırlamayan, kısa bir sürede altın tepsi içinde

süslenerek takdim edilen hikâyelere inanabilir. Gerek ailesi, gerekse okulda yeterince İslâm ve kültürü hakkında bilgilendirilmemiş bulunan ve ekonomik sıkıntılarla boğuşan gençlerimize yukarıda işaret edilen propaganda malzemeleri cazip gelebilir. Gerçekten, günümüzde maddî reklam bombardımanına maruz kalan birçok gencimizin ulaşmayı hayal bile edemeyeceği zenginlikler karşısında nasıl iç geçirdiğini bilmeyenimiz yok gibidir. Toplumun bu ve benzer kesimine ait insanlarımızın bu zaafından istifade kendilerine masumane yardımlar bahane edilerek el uzatılmaktadır. El uzatılan bu insanlarımız, bir müddet sonra farkına varmadan Hıristiyanlığa karşı bir sempati beslemeye başlıyorlar. Bu sempatinin arkasından gelecek daha büyük bir maddî destek, işi, onların din değiştirip Hıristiyan olmalarına kadar götürmektedir.

Gerek günümüz Türkiye'sinin içinde bulunduğu malî kriz, gerekse diğer İslâm ülkelerinin idarî, siyâsî ve ekonomik bakımdan içinde buldukları durum, misyonerler için yeni bir faaliyet sahasının doğmasına sebep olmaktadır. Nitekim tahsil veya işsizlik yüzünden ülkesini terk edip Hıristiyan memleketlere gidenler, zamanla gittikleri ülkenin kültür bombardımanına tabi tutuldukları için yavaş yavaş kendi din, kültür ve benliklerini unutmaya başlıyorlar. Bu arada şunu da belirtelim i, tahsil için çocuklarını Amerika Birleşik Devletlerine gönderenlerden bazıları, para sıkıntısı çektikleri ve çocuklarına yeterince para gönderemedikleri zaman, kilise veya manastırların şartlarını kabul etmek suretiyle onların imkânlarından faydalanmayı bile düşünmeye başlıyorlar. Böyle bir düşünce ile çocuğunu dışarıya gönderen kimse, kendi eli ile onu Hıristiyanlık propagandasına terk etmiş olmaktadır. Bu terk edişin sonucu da kısa bir süre sonra bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu insanlar, çocuklarının ne hale geldiklerini ve benliklerini nasıl kayp ettiklerini görüp üzülmeye başlıyorlar. Ama artık iş işten geçmiştir ve yapılacak bir şey yoktur.

Gidilen ülke açısından, yetişmiş ve çok değerli olan benzer elemanlar, kendi kültür potasında eritmek çok kolay olmaktadır. Zira maddî refahın verdiği üstünlük psikolojisi, o ülke insanının bu göçmenlere tepeden bakmasına, yokluk ve buna bağlı olarak sıkıntı çekmekle zaten ezilmiş bulunan göçmenler ise, bu eziklik psikolojisinden kurtulmak için kendilerini, buldukları ülkenin insanlarına benzetme gayretine giriyorlar. Hatta bazan onları geride bırakacak şekilde hareketlerde de bulunuyorlar.

Tarih boyunca dinî propaganda yapmak suretiyle Batı'nın emellerine hizmet eden ve adına misyoner denen bu insanlar, doktor, mühendis, öğretmen, turist rehberi vs. gibi kimliklerle karşımıza çıkabilirler. Nitekim Afrika'daki faaliyetleri hep bu şekilde devam etmiştir. Bilgi, kültür, medeniyet ve gelişme gibi konularda bir hayli geri olan kıta insanına yaklaşımları hep

bu şekilde olmuştur. Gerçekten, doktor, öğretmen, mühendis veya araştırmacı olarak Afrika'ya giden Hıristiyan misyonerleri, önce samimî ve masumâne bir eda ile buradaki çocukların da kendileri gibi doktor, öğretmen veya mühendis olup insanlara faydalı olabileceklerini söylerler. Yalnız bunun için kendi ülkelerindeki okullarda okumaları gerektiğini ama bunun da problem olmayacağını zira kendilerinin bu konuda her türlü yardım ve desteği vereceklerini vâd ederler. Bu sözlerini de tutarlar. Şöyle ki: Batı ülkesine gönderilen Afrika'lı çocuk, önce bir kilise veya manastır okulunda Hıristiyan din eğitime tabi tutulur. Burada gerekli dinî bilgiyi aldıktan sonra kabiliyetine göre istenilen okula gönderilir. Böylece meslek sahibi ve iyi bir Hıristiyan olarak ülkesine döner. Aldığı din eğitimi onu ülkesinde Hıristiyanlığı yayan iyi bir misyoner haline getirmiştir. Meslek sahibi, veya yönetici durumuna getirilen bu Afrika'lı genç, artık çevresinde Hıristiyanlığı yaymaya başlar. O, ırktaşlarına karşı Avrupalı misyonerler gibi yumuşak değildir. Zira o; içinde yaşadığı toplumun bir ferdidir. Avrupalı gibi yabancı değildir. Bu bakımdan her istediğini zorla da olsa halkına kabul ettirmek için elinden geleni yapar. Siyahî Afrika'da bu şekilde yönetim veya önemli mevkilere getirilen pek çok bulunmaktadır. Afrika'nın din tarihi incelendiği zaman bu gerçek ortaya çıkacaktır.

Günümüzde, "Oryantalizm" (Şarkiyatçılık) diye isimlendirilen bir kavram ve akımın devam etmesi, sadece "ilim aşkı" ile izah edilebilecek basit bir kavram değildir. Bilindiği gibi Avrupalılar'ın, Doğu dünyası ile siyasî bakımdan ilgilenmeleri "Şark Meselesi", ilim ve kültür bakımından ilgilenmeleri de Şarkiyatçılık (Orientalism) kavramlarının doğmasına sebep olmuştur.

Tafsilatına girmeden şunu ifade edelim ki, Oryantalistler, Batı'lı kavramlara bağlı kalarak gerek İslâm, gerekse Türk İslâm tarihi ile kaynaklarını büsbütün gözardı edip kendilerine göre bir tarih anlayışı ortaya koymaya çalışırlar. Böylece, Müslümanların doğru kabul ettikleri tarih ve inançlarını saptırmak, yozlaştırmak ve bozmak için gayret sarf ederler. Müslümanlarca değer verilen ve hatta kutsal sayılan bazı kavramları umursanmaz hale getirmeye gayret ederler. Bu gayelerine ulaşmak için tarihî kaynak ve arşiv belgeleri içinden cımbızla seçilmiş bazı kelime ve olayları ortaya atarlar. Bu kelime veya olayların baş tarafı ile son tarafları onlar için önemli değildir. Bu anlayışla seçilen kelimelerden istedikleri hükümleri çıkarıp fetva verirler. Böyle bir uygulama, işin iç yüzünü bilmeyen insanların kandırılmasına sebep olmaktadır.

Doğrusunu söylemek gerekirse misyonerlerin bütün çabaları başkalarının zaaf ve kandırılmaları üzerine kurulmuştur. Özellikle hedefleri İslâm ülkeleri olduğu zaman bu durum daha bir belirginlik kazanmaktadır. Zira

İslâm dünyasının bir ferdi olarak hayata gözlerini açmış bulunan insanlar, Afrika veya başka ülkelerdeki insanlar gibi hemen kolayca oltaya takılmazlar. Onun için dolambaçlı bir yol ve metod takib edilmelidir. Nitekim Hollanda'daki misyoner okulunun açılışında genç misyoner adaylarına hitaben yaptığı konuşmada D. B. Macdonald, şunları söyler: “ Şimdiye kadar İslâm ülkelerindeki faaliyetlerimizde bir hayli para ve emek harcadık. Fakat bu harcamalarımıza değecek bir sonuç elde edemedik. Şu halde bizim metodumuzda bir eksiklik veya hata bulunmaktadır. Zira bu kadar emeğe karşılık elde ettiğimiz başarı yok denecek kadar önemsizdir. Bundan böyle siz gençler İslâm ülkelerine gittiğinizde ve bir Müslüman ile karşılaştığınız zaman ona sizin inançlarınız, şöyledir, peygamberiniz çok evlenmiştir, savaşa gidip cihad etmiştir gibi konularda onlara bir şey söylemeyin. Şayet böyle söylerseniz o zaman Müslüman sizinle olan irtibatını keser. Bu bakımdan böyle konulara girmeden yavaş yavaş onların değerlerinin önemli olmadığını, hemen herkesin benzer şeyler yapabileceğini, binaenaleyh bu değerlerin pek önemli olmadığını anlatınız. Batı değerlerinin daha iyi ve medenî olduğunu, dünyanın da bu yöne doğru gittiğini söyleyiniz. Onları Batı kültürü ile tanıştırınız. Böylece onları kendi öz değerlerinden uzaklaştırıp kalp ve gönüllerini boşaltınız. Boşalan bir yere de istediğinizi doldurabilirsiniz” diyerek onlara taktikler vermişti. Günümüz İslâm dünyasına bakıldığı zaman bu taktiklerin başarılı olduğu görülmektedir.

Türkiye dahil bütün İslâm ülkelerindeki özel eğitim kurumları, farkına varılsın veya varılmasın, bilinsin veya bilinmesin bu sisteme hizmet etmektedirler. Sözelimi hem rahip hem de felsefe hocası olan bir kimse Müslüman Türk çocuklarına hemen hemen her cümlesinin başında “*Eğer Allah olsaydı*” diye soruyorsa, bir başka okulda müdire hanım ders saatlerinde çocukları toplayıp şu veya bu Hıristiyan azizi hakkında onlara bilgi veriyor ve onun adına şeker dağıtıyorsa, bu, Müslüman Türk çocuğunun gönlündeki kendi büyüklerine karşı olan sevgi ve sempatiye başkalarını da ortak etmek demektir. Tabiatıyla bu ortaklık sadece böyle kalmayacaktır. Hele başka payandalar ile de bunlar desteklenirse o zaman esas değer verilen kimseler ikinci ve hatta çok daha gerilere düşecek şekilde gencimizin gönlünde kalır.

İlk bakışta çok masum ve hatta ders gereği gibi görünen “Eğer Allah olsaydı” cümlesinin körpe dimağlarda meydana getireceği tahribatı tasavvur etmek mümkün değildir. Bu ifadeleri kullanan kişi bir rahip olduğuna göre kendisinin Allah'a inanmaması mümkün değildir. Ancak böyle bir ifade ile o, Müslüman Türk çocuğunun inandığı ve İslâm inancına göre kafasında şekillenen inancı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Zira hitab ettiği zümre, Müslüman çocuklardır. Bunların inancı da İslâm'a göredir. Binaenaleyh bu çocuklar, Hıristiyanlık'taki üçlü ilah sistemini değil, kendi inanç sistemlerine göre Allah'ın varlığı veya yokluğunu düşüneceklerdir. Bu da gençliğimizde

kendi değerlerine karşı bir lakaydi ve umursamazlığa sebep olacaktır. Böylece, Macdonald'ın dediği ve uygulanmasını istediği metod, çocuklarımız üzerinde denenmekte ve kendilerine göre de başarıya ulaşmış bulunmaktadır. Bu durum, sadece Türkiye için söz konusu değil, bütün bir İslâm dünyası için geçerlidir. Hatta oralarda biraz daha rahat hareket edilmektedir. Zira birçok konuda geri kalmış olan bu ülke insanı daha işin ciddiyetini kavrayabilmiş değildir. Dil, teknik vs. gibi ilimleri öğrenmek için devam edilen üniversiteler, bu hedefe ulaşma bakımından bulunmaz fırsatlardır.